

11te Aarg.

1880.

19de Bind.

For Hjemmet.

Et Tidsskrift

for

nyttig og underholdende Læsning.

Udgivet af N. Thronsen.

15de April — 7de Hefte.

Decorah, Iowa.

Paa Udgiverens Forlag.

Trykt i den Norske Synodes Bogtrykkeri.

Entered at the Post-Office at Decorah as 2nd class matter.

„For Hjemmet“

et Tidsskrift for nyttig og underholdende Læsning.

Det indeholder et afvejlende og omhyggelig udvalgt Læsestof, bestaaende af historiske Skildringer, Efterretninger om Opfindelser og Opdagelser, Missionsberetninger, Reisebeskrivelser, Skildringer af Lande og Folk, Dyre- og Planteliv samt **Fortællinger, Digte, Gaader og Blandinger.**

Det udkommer med to Aft i Omflag to Gange om Maanedens (15de og 30te) og koster \$2.00 (til Norge og Danmark \$2.50) om Aaret i Forud. Dermed er ogsaa Portoen betalt. Klubber paa 6 betalte Exemplarer faa det 7de frit. Penge sendes helst i Money Orders, Drafts (helst paa Chicago) eller Registered Letters, da Posterne ikke overalt ere sikre. Nye Subskribenter behage at melde sig snarest muligt.

Adresse: **R. Thronsdjen, Drawer 14, Decorah, Iowa.**

Vil man benytte anden Mands Hjælp til at indsende Penge, da se til, at Vedkommende er paalidelig.

7 forudbetalte Exemplarer sendes 1 Aar for \$12.00.

Ældre Bind af „For Hjemmet“, se sidste Side.

Succesfor til **N. S. HASSEL** Decorah, Iowa.
Feodor Strøm & Co.

har et fuldstændigt Udbalg af gode Kolonialvarer (Groceries), samt al Slags saltet og røget Fisk. Extra fin norsk Medicintran og andre norske Varer.

Indhold af 18de Bind (1879 II.) af „For Hjemmet“.

„Kun dagligdags er al din Dont“. — Hugenoitterne som Galeislaver. — Japaneserne. — Den gamle Thepotte. — Brev til Lazard fra en tyrkisk Kadi. — Sokrates's Fængsel og Død. — Strøtanke. — Jøderne i Konstantinopel. — Gaader og Oplesninger. — Blandinger. — Pater Klemens. — Buggesang. — Gustav Vasas Historie. — Prinds Louis Napoleon falden. — Møllen og Bækkene. — Jordklodens Indre. — Siv Gud Vren. — Til Ungdommen. — Smaa historiske Notitser. — Den gamle Mand og Præsten. — Læsefrugter. — Ved det døde Hav. — Hvad hedte den barmhjertige Samaritan? — Sønnen i rette Tid. — Washingtons Maximer. — Kimbrev fra navnkundige Mænd. — Insekternes Muskelstyrke. — Verdenspostvæsenet. — Benedetto Marcelli. — Fra Madagaskar. — Til Belysning af en Anekdote, som fortælles om Pascal. — Mærkelige Tal. — Evang. lutherisk Folkelænder, anmeldt. — Til Profesfor M. J. Monrad. — John Maynard.

Bindet bestaar af 12 Hefter, 356 Sider, samt Titelblad og Register og sendes portofrit for \$1.00.

**R. Thronsdjen,
Dr. 14, Decorah, Iowa.**

For Hjemmet.

Et Tidsskrift for nyttig og underholdende Læsning.

11te Aarg.

15de April 1880.

7de Hefte.

Landsbykirken.

[Af Hostrup].

Gudshuset, som os favner her,
Vor gamle Kirke er os kjær,
Den vinker os fra Hytten lav,
Engang den slygger paa vor Grav!

Her var det, over Daabens Bad,
At Himlens Forhæng stiltes ad,
Dg han, som throner over Sky,
Os rakte Faderhaand paany.

Her hødes os ved Klokkklang
Et Bedested paa Reisen lang,
Et Herberg, naar vor Sjæl var træt,
I Stridens Larm en Hvileplet.

Her fandt vi ham saa tidt igjen,
Den Gud og Mand, vor Hjertensven,
Som tager Synderen i Favn
Dg fører Braget frelst i Havn.

Her aned vi med Lyst og Skam
Den Kjærlighed, som bor i ham;
Her sad vi ved hans Fod i Flok
Dg huffed fro, at Et er nok.

Men Guds er Vren, Magten hans,
Han giver dette Hus sin Glands,
Han taler Ordet, som har Liv,
Han tænder Lyset ved sit Bliv.

Saa Herre lad det lyse her
 Og vær i dette Hus os nær!
 Lad Manden, som i Støvet bor,
 Høit vidne her i Sang og Ord!

O, lad det til din Tre staa,
 Det ringe Hus, mens Tider gaa!
 Ja du vor Sol, som ei gaar ned,
 Dpfyld det med din Herlighed!

En ung Piges Historie.

(Af F.)

(Fortsættelse).

Næste Morgen sad jeg i Dagligstuen ifærd med at fuldende Pungen. Beiret var saa klart og smukt, jeg vidste, at de havde forladt Byen, jeg vidste, at de rullede langt bort, og at jeg var ene, uden et Menneſte at ſøge Trøſt hos.

„Godmorgen Mamsel Staal, ah, De har jo ſtrax Pungen færdig; De ved da, at Amalia jelsb har hæklet den; hun pleier at forarbeide en hel Del Ting paa ſamme Maade. — Vi to ere Morgenfolk og maa underholde hinanden det Bedſte, vi kunne, til Selskabet kommer.“

Jeg vidste intet paſſende Svar og taug derfor. Lieutenanten trommede i Vindueskarmen, luffede en lille Uſte op og i — han ſkulde idethele, mærkede jeg, altid have Noget at pille ved — og fortsatte:

„Vi talte forleden om Nationaliteter; ſiden har jeg tænkt, at de forſkjellige Nationer i Grunden have Repraſentanter her i Huſet. Min Svoger, opbruſende og deſperat, men ſnart god igjen, ærlig og ubefiſkelig, dog ude af Stand til at modſtaa Ulyſten til at prale og overdrive, er naturligvis Tydſkeren. Amalia, tyrranniſk, hovmodig, ſættende Alt tilſide, for at ſaa ſin Villie, er den ruſſiſke Dame.

Min Søſter, — dog, hun bliver en Sjældenhed overalt. Nu De, jeg taler rent ud, Mamsel Staal, De, med Deres rolige Mine, Deres Bliffe, hvori tydeligt ſaar ſtredet: tre Skridt fra Livet, er den engeliſke Miſs, naa, det forniøier mig dog, at De kan le. — Jeg er Franſkmanden, den hoſtlige, godmodige, overfladiſke Franſkmand, der hverken gjør Ondt eller Godt. Louiſe og Henriette er det unge Danmark, — hvad det ſtal blive til.“

„Jeg har den bedſte Tro til det unge Danmark.“

„Den kan jeg ikke dele, det maatte da være, at Englands Indflydſe gjorde Underverker; dog, jeg er ikke færdig endnu: Spanierinden, Donna Grandezza, ſom jeg kalder hende, har De ikke ſeet; Pungen, De ſidder med, har Amalia hæklet til hende. Det er en gammel Dame, Søſter til Amalias Beſtemoder. Har De aldrig hørt Geheimeraadinde Trolle omtale.“

„Nei.“

„Hun kommer her idag; Stolthed og Anſtand fra Føde til Fod.“

„Det ſer virkelig komiſk ud, Mama“, bemærkede Amalia ſenere, naar Tante Louiſe kommer fjørende med den høid-

haarede Tjener og Rudsken, hans Søn, hvis Haar begynder at graanes."

"Komiss ser det rigtignok ud, men saameget komiss er det egentlig ikke for dig, min Gode; din Tante har talt om at give dem store Legater efter sin Død, og det vil jo gaa fra Dig, hvilket er saameget mere at beklage, da hun, saavidt jeg ved, er den Æneste, du har Udsigt til at arve."

"Det tager jeg mig temmelig let, der bliver Arv nok alligevel, jeg har aldrig seet saa smukke Smykker som Tante Louises; Mamas er Jutet mod hendes; der er især et med Diamanter, der overgaar Alt, og saa har hun fem Uhre med Kjæder til, det ene smukkere end det andet."

"Jeg maa afbryde Deres Begejstring", bemærkede Lieutenant Due, "der er Vognen."

Nede paa Gaden holdt den elegante Wienervogn; den hvidhaarede Tjener hjalp sin Frue ned og aabnede Porten, hvorpaa han igjen sprang op bag paa Rudsken, hans Søn, knaldede med Pidsken, og bort førte Vognen.

Geheimeraadinde Trolle var en meget smuk, gammel Dame, rank som en Pil, kleedt i sort Atlas, og, ganske rigtigt, Anstand fra Jæse til Fod.

"Hvor det var kjerligt af min lille Amalia at tænke paa den gamle Tante med en Bøng, og det en affurat som min forrige."

"Det morede mig meget at hække den, da jeg hele Tiden havde det Haab, at den vilde fornøje Tante."

"Amalia er ogsaa en Mester i kvindelege Arbejder", bemærkede Lieutenanten, "hun behøver blot at røre ved dem, saa ere de strax færdige."

Efter at Geheimeraadinde Trolle havde underholdt sig noget med Oberstinden, reiste hun sig op og nærmede sig til mig.

"Det er den nye Mamsel?" hun saa

forstende og skarpt paa mig, men skjønt jeg rødmede under hendes Blik, var det mig dog ingenlunde ubehageligt, tværtimod, jeg vilde gjerne gjennemstues af hende.

"De er meget ung til at tage et saa stort Ansvar paa Dem, thi Børnenes Opdragelse udenfor Skolen er jo for største Delen overladt Dem."

Ansvar, Opdragelse, det var Ord, jeg forstod, Ord, der fandt Gjenklang hos mig. Jeg saa Donna Grandezza lige ind i hendes klare, unegtelig lidt strenge graa Øine og svarede: "Det er virkelig et stort Ansvar, men jeg skal gjøre mig al mulig Umage."

Hun nikkede og gif tilbage til Sofaen.

Det var sande Fesldage for mig, naar hun kom; stolt som hun var, viste hun dog Enhver al den Høflighed og Anerkjendelse, der kunde tilkomme dem. Hun var den personificerede Agtværdighed; den straalende ud fra hendes Fingerspidser og fra de zirlige Læg paa hendes Silkekjole; jeg soledede mig ret i den; hun forekom mig som en god Aand; Amalia holdt sin Tidstighed tilbage i hendes Nærverelse, Oberstinden sine Spndigheder, Lieutenant Due, der ikke yndede Gene og nødig aflagde sin Nonchalance, gif som oftest bort. — Jeg maatte ordentlig beherste mig, for ikke at se altfor venligt paa hende; efterhaanden forekom det mig, som om hun fattede lidt Godhed for mig.

"De spiller meget smukt, Mamsel Staal", sagde hun, "og Amalia vil have godt af at øve sig med Dem." En anden Gang bemærkede hun: "De er bleg, De trænger vist til Motion; en saa ung Pige maa ikke indespærres; spadser dygtigt med Børnene, det ville I alle Tre have godt af. Amalia, du maa passe paa, at Mamsel Staal kommer ud; hun er virkelig altfor bleg.

"Jeg kan da ikke tvinge hende til at gaa imod sin Billie, søde Tante."

Geheimeraadinden truede med Fingerven ad mig; hun anede ikke, at hvis jeg havde bedet om at gaa, vilde det strengt være blevet mig negtet; i Lusten kom jeg kun, naar jeg skulde gjøre Indkjøb til Amalia, hvilket rigtignok gik temmelig ofte paa.

Jeg havde uendelig travlt med at brodere, sy Linnedsyning, vasse Kniplinger paa Glasfer, læse høit, spille paa Klaver og altid være ved Haanden; det var mig umuligt at ofre saamegen Tid paa Børnene, som jeg havde ønsket.

Familiens udstrakte Omgang var, det mærkede jeg snart, paa meget faa Undtagelser nær, bedre end Familien selv, hvorfor jeg ogsaa følte mig mere tilfreds, naar vi havde Fremmede, — skjønt jeg ikke spillede mere Rolle end en Stygge, — end naar vi vare alene. I Selvskab var Oberstinden livlig og vakker, Amalia munter, naiv, godmodig og elstværdig; jeg kunde neppe kjende dem igjen, men naar de Fremmede, efter den hjerteligste Afsted, gik bort, begyndte Moder og Datter, endnu før de vare komne ud af Huset, at ride dem ned og paa den skaanselsløseste Maade le ad de ubehydeligste Ting, de havde sagt eller gjort. Jeg blev pinlig berørt heraf, meget pinlig berørt af den lette, raillerende Tone, hvori Oberstinden omtalte Uenigheder mellem Egtefolk, Familienlykker, som stemte mig langt mere til Graad end til Latter, jeg blev meget pinlig berørt af den blide Stemme og de søde Ord, hoormed hun kunde sige de bitreste Ting. Naar Fru Bärenschild havde Hovedpine, følte hun, tror jeg, en Trang til at lade Smerten gaa ud over Andre, og desværre, hun havde ofte Hovedpine. Undertiden var jeg meget opbragt paa hende, men atter til andre Tider, naar jeg var venligt og godt stemt, havde jeg inderlig ondt af hende; hvor grændseløs sørgeligt maatte

det ikke være at have Mistillid til sine Nærmeste, til sin Mand, sin Broder, til dem, der skulde være hende i Børns Sted. Amalia havde den modsatte Feil: hun tiltruede, — nei, det er ikke det rette Udtryk, — hun fordrede, at alle Andre skulde være bedre end hun selv. Sine Benge lod hun, trods mine gjentagne Bønner, altid ligge og slænge omkring; den tjenende Mand, der stod direkte under hende, og hvis Blads dengang blev indtaget af mig, skulde være dygtig, behændig, ordentlig, snarraadig, taalmodig og lydlig; jeg var ikke alt dette, hvorfor Frøken Amalia heller ikke sjældent var utilfreds med mig.

Obersten mærkede jeg kun lidet til, med Undtagelse af to Gange, jeg henvendte mig til ham. Den ene Gang var for at ædbede mig Ordre, hvem jeg egentlig skulde adlyde, hans Kone eller Datter, da begge vilde lægge Beslag paa min Tid og mine Kræfter; jeg spurgte ham meget kort, og uden alle Omstøb, hvilke jeg havde mærket, han hadede, om hans Villie.

„Oberstinden har sin franske Kammerjomfru og alle Husets øvrige Domestiquer under sig; det er derfor billigt, at De udelukkende er til mine Døtres Disposition“, svarede han med Bestemthed. Jeg var glad over at vide, hvad jeg havde at gjøre, men Fru Bärenschild tilgav mig aldrig dette Stridt.

Den anden Gang, jeg gik til Obersten, var for at udbede mig Tilladelse til engang imellen at gaa i Kirke.

„Det er en rimelig Begjæring, Mamsel Staal, jeg ser gjerne, at Husets Folk gaa i Kirke, naturligvis i Garnisonskirken.“

Dg Tiden gik; Sommeren stod i sin fulde Prag, men jeg mærkede den kun gjennem Varme og kvalm Luft. Der spandt ikke en Dag, uden at jeg blev hd-

meget paa en eller anden Maade, skjønt jeg gjorde mig al Flid for at opfylde mine Pligter. Heldigvis tog Oberstinden og Amalia ofte ud, og naar jeg sad alene, gif Tiden godt, selv om jeg var overlæst med Arbeide; jeg drømte da om Fortidens suundne Glæde og haabede — det var dog et svagt Haab — paa Fremtiden. Hver Uge fik jeg mit Brev, og snart lærte jeg at blive rolig ved min Bestilling og gjemme det i min Skæpse til et beleiligt Dieblif. Det var det Samme med Moder, lidt bedre maaste, men hun led meget af Søvnløshed.

„Onkel Karl, skrev Minna, er Omhyggeligheden selv, undertiden ogsaa Kjærligheden, men det er, som han var bange for at vise den, som om han endnu bar et Nag, han ikke vilde glemme. Tante Julie er blid og mild mod os, som mod Alle, Kusinerne ere de sødeste, hjærligste smaa Piger, og Fætter Kristian ved ikke det Gode, han vil gjøre os, — og dog, Marie, hvor lykkelige vare vi ikke for! vi savne dig tidligt og sild, vi savne dig tusinde Gange mere, end du savner os; tro ikke, det er en Behreidelse, Søster, tværtimod, Gud ske Lov, at du har det saa godt.“

Moder havde egentlig ikke Lov til at skrive, men der fulgte dog gjerne et Par Linier med fra hende selv.

„Dine Breve tilfredsstillte mig ikke, Marie, det er som om de vare stillede paa Skræer. Vær oprigtig! møder der dig noget Ubehageligt, del det da med os, det vil trøste dig; og det vil trøste mig at vide Sandheden.“

Men Alt kunde jeg ikke tale om, og overtræde Sandheden vilde jeg ikke; derfor bleve Brevene unegtelig stillede paa Skræer. Ikke et Ord om Ubehagelighederne, ethvert lidet Gode fremhævet saa meget som muligt; af, det var kun en delvis Lettelse for mig, disse Breve; in-

det usandt Ord, og dog, naar jeg gjennemlæste dem, Skjægsiderne udelukkede, Nysiderne fremtrukne, hvad var det andet end Usandhed. Min velsignede Minna, min ærlige Minna, der skrev lige ud af Hjertet, lod sig stusse, men Moder ikke.

At Brevene saa jeg, at Hr. Høppe var apoplektisk; han kunde ikke tale, ikke forelade sit Bærelse og sin Stol, men havde dog fuld Bevidsthed. Han blev omhyggeligt passet, men var næsten altid ene, og derfor dobbelt glad, naar Moder timevis sad hos ham og taledede blidt og godt til ham, eller naar Minna bragte ham Blomster. Moders Svigerinde havde fortalt hende, at Hr. Høppe altid havde pustet til Broderens Brede, men det gjorde ingen Forandring i Moders Opførsel: han var hjælpeløs, hun vilde lindre og trøste saameget, hun kunde.

Smidlertid voksede mine smaa Elever, rigtignok især Henriette, fast til mit Hjerte, og til min Glæde holdt de ogsaa, hver paa sin Maade, hjerteligt af mig. Louise var uendelig modtagelig for Indtryk, ængstelig modtagelig; blid af Hjertet, havde hun ikke Mod til opponere mod det Slette, til at vedfende sig det Gode, til at stille sig mod Strømmen; dog det havde Henriette, men saa var hun igjen lidt haard, lidt stridig, hidsig, trodsig, stolt, men ædelmodig, trofast og istand til at gjøre Opofrelser. Dog var dette naturligvis ikke fuldkommen udpræget i Barnets Karakter, men det spirede i den.

Hvor ofte sad lille Tette ikke om Aftenen, naar Louise sov, og jeg arbejdede, opreist i sin Seng og disputerede med mig om, hvad der var Ret eller Uret; nødig gav hun efter, men gjorde hun det, var hun overbevidst, og af hendes Opførsel saa jeg snart, at Sandheden havde flaaet Rod i Hjertet.

„At Mamsel Staal, Mama og Amalia ere virkelig meget flette.“

„Tag dig iagt, Henriette, opfast dig ikke til Dommer over Andre; man kan have nok med sig selv at gjøre; min Moder pleiede altid at sige, at den eneste Følelse, vor Næstes Feil maatte indgyde os, var Bedrøvelse, samt Lyst til at dække dem med Kjærlighedens Raabe.“

„Deres Moder er meget god.“

„Og meget beskeden.“

„Jeg holder slet ikke saameget af Beskedenhed; jeg finder, at naar man virkelig har en Fortjeneste, maa man være sig den bevidst.“

„Hvad Maal bruger du i din Selvbedømmelse, lille Henny? Maal dig efter syndige Mennesker, og du kan let blive stor; maal dig efter den eneste Fuldkomne, og du vil snart blive uendelig liden, ydmyg og beskeden. Ikke sandt?“

„Jo.“

„Du skal du sove, Henriette. Godnat, drøm sødt, min lille Pige; du skal ikke skjule dine Taarer, det er gode Taarer. Godnat; naar jeg har sjet denne sidste Garnering om Amalias Kjøle, er jeg færdig og gaar ogsaa til Ro.“

Tiende Kapitel.

Augustmaaned kom; Børnene fik Ferie, og den skulde tilbringes paa et Landssted i Fredriksberg Allee. Amalia vilde helst have været paa Strandveien, men Fru Bärenschild satte sig derimod, jeg tror virkelig alene for atærte Amalia.

„De maa tage ud i Forveien, Mamsel Staal, tilligemed Lise Stuepige, for at henge Gardiner op og ordne Alt.“

Lise Stuepige, der siden vor Samtale første Dag bestandig havde vist mig en kjendelig Uvillie, var slet ikke fornøiet med Arrangementet; i hendes Dine var jeg et Slags Spion, Noget, Oberstinden virkelig, men rigtignok aldeles uden Held, havde foreslaet mig at blive.

„Støvet trængte ind gjennem Vinduerne i den fuldpakkede Omnibus, hvori vi kjørte henad Vesterbro, min kjære Vesterbro, som jeg ikke havde betraadt siden Afskeden. Det forekom raig, som om et Blik paa vort fordums Hjem vilde gjøre mig godt; jeg strakte Hovedet ud af Vinduet, — men hvad var det! Huset var næsten revet ned; vor kjære Dagligstue stod aaben for Alles Blikke; de smukke grønne Tapeter hang i Pjalter; gjennem Spisestuen saa jeg ud i Haven; hvor der før var Blomsterbede og pyntelige Gange, laa nu Grushobe og Stene; et Dietkast, og bort rullede Vognen, men jeg havde seet nok, jeg følte mig hjemløs; jeg tænkte paa Professorens Fugle og kunde neppe beherske mine Taarer. Al, jeg havde altid troet, at vi skulde flytte sammen i det gamle Hjem; nu vilde det blive under nye Omgivelser; vilde det i det Hele ske? Kun Gud vidste det; vor Gjenforening forekom mig fjernere og mindre sandsynlig end før.

De saar Taarer i Dinene,“ sagde en tyk Kone, der var aldeles belæst med Taster og Bakker og uafbrudt tørrede sit vaade Ansigt, „det er af bare Varme, kan jeg se, ja, det gaar ikke mig stort bedre, og alligevel maa vi Frederiksberg-Folk være glade over de velsignede Omnibusser; det er dog noget Andet end at gaa paa sine Ben.“

Skjønt jeg ikke kunde være enig med hende heri, var jeg saa tilfreds med de venlige Blikke, den tykke Kone gav mig, at jeg tilbød mig at holde to af Bakkerne. Den ene indeholdt, som Lugten strax sagde mig, Kaffebonner, den anden, en Tasse, havde jeg nær tabt af Forstrækelse, thi det rørte sig i den paa en hoist uhyggelig Maade.

„Jeg tror, De bliver ganske angst,“ den gode Kone lo, som om hun skulde kvæles, der er blot uskyldige Rødspætter,

jom jeg kjøbte til mine Børn, for jeg skal sige os, de har havt Righosten og maa ikke spise Kjød endnu."

Lise Stuepige traf sin Kjøle tæt om sig, rynkede paa Næsen og saa med et hovmodigt Blik paa Tassen med Rødspætterne.

Det var en travl Dag; Voitnant Due kom ud for, som han sagde, at give mig et Par Vink med Hensyn til Møblernes Opstilling. Det var mig en stor Trøst, da jeg ellers havde været ganske konfus.

Familien kom om Aftenen, der blev ikke nytret et rosende Ord, men jeg fik heller ikke nogen Stjænd, og det var allerede meget. Amalia havde faaet et Tegnemønster til en Mulls Mantille, som jeg skulde brodere. „De maa skynde Dem, Mamsel Staal,“ hed det, og jeg skyndte mig af alle Kræfter. Til at spadserer var der ingen Tid, men jeg sad med mit Arbeide i Haven og glædede mig over Blomsterduft, grønne Træer og Solskin.

Vi vare oftere ene end i Byen; Stemmningen var fordetmeste uhyggelig. Oberstinden kjædede sig og var dobbelt bitter, Amalia kjædede sig og var dobbelt opfærende, Voitnant Due kjædede sig og var uudtømmelig i smaa Drillerier, især mod Søsteren; Obersten derimod følte sig — paa saa Tordenøiebliske nær — glad i sin Families Skjød; han gav sig meget af med Børnene, som Fru Bärenschild og Amalia aldeles forsonde.

„Tante Louise vil komme og blive her otte Dage,“ forkyndte Amalia en Morgen ved Frokosten. Ingen sagde noget herimod, dog var det aabenbart en Byrde for hele Familien; kun En glædede sig oprigtig til hendes Komme. —

Naar den første Solstraale stjal sig ind i vor Stue, der var i et Taarn, som vendte lige mod Ost, vækkede jeg mine smaa Veninder, og efter et skyndomt

Toilette gik vi ned i Lysthuset for uforstyrrede at benytte Morgentimerne til Læsning. Jeg hjalp dem med deres Stile og Opgaver, som skulde være færdige til Examen, og begyndte at lære dem lidt Engelsk.

„Hvad er det for et Komplot?“ lod en Morgen Geheimeraadinde Trolles aldeles uventede Stemme, „jeg saa Eder gaa ud igaar, og nu igjen idag, og blev ganske nysgjerrig efter at erfare Marsjagen. — I læse, ser jeg med Fornøielse. I holde bestemt meget af Mamsel Staal, Børn?“

Louise slap min Haand, medens Henriette lagde sin Arm om mit Liv. „Vi elske hende,“ sagde hun.

Geheimeraadinden tog Plads i Lysthuset, bladede lidt i Bøgerne, rakte mig en fransk Bog og bad mig læse høit.

„Godt meget godt; og nu vil jeg fortælle Dem en Plan, jeg har, og høre, om den vinder Deres Bifald, før jeg foreslaar den for Oberstinden. Vilde De, Mamsel Staal, thi at De kunde er udenfor al Tvivl, vilde De paatage Dem at læse med Louise og Henriette? Det vilde være til stort Gavn for Børnene; De kan være vis paa, at jeg har bemærket den Jædthedsje. De har over dem, og hvormeget de have vundet ved Deres Paavirkning.“

„Hvis jeg virkelig skulde være duelig nok dertil, vilde Intet være mig fjærere.“

Henriette jublede, og Louise gav uforbeholdent sin Glæde tilkjende.

Geheimeraadinden nikkede mildt til os og gik bort; kort efter kom hun tilbage. Hendes Selvbeherfselse var meget stor, og hun var fuldkommen rolig, men der var dog en usædvanlig Rødme paa hendes Kind.

„Jeg hører, min kjære Mamsel Staal, at De er aldeles uundværlig i den Stilting, De beklæder, hvilket dog ikke er en

Grund for Dem til at blive i den. Jeg har paa min lange Livsvandring samlet en Del Menneskekundskab; jeg er en temmelig skarp Jagttager og har længe bemærket, at Deres Opdragelse stiller Dem paa en ganske anden Plads, end De indtager. Jeg pleier ikke let at bortskjenke mit Venstreb, men naar jeg gjør det, haaber jeg ogsaa, det er et varmt Venstreb, der viser sig mere i Handling end i Ord. Det vil ikke være mig vanskeligt at skaffe Dem en Ansættelse som Guvernante, og det vil være en sand og stor Fornøielse for mig at bidrage til, at De kommer til et Sted, hvor De vil blive vurderet efter Fortjeneste."

"De ved ikke, hvor saamegen Venlighed og Deltagelse gjør godt, jeg takker tusinde Gange, men kan dog ikke benytte mig af Tilbudet."

Den gamle Dame gik tæt hen til mig, saa mig lige ind i Øinene og udraabte:

"Skulde det være muligt, skulde De for disse Moderløses Skyld ville bringe et saadant Offer?"

"Nei, Deres Raade, det vilde gjøre mig inderlig ondt at stilles fra Børnene, men jeg har en mere egoistisk Grund."

"Ør man spørge, hvad det er for en Grund?"

"Det gif min Familie nær til Hjertet, at Forholdene nødte mig til at tage ud mellem Fremmede; de tro nu, at jeg har fundet et Slags Hjem og at jeg har det godt; skiftede jeg Plads, vilde de paany føle den samme Smerte, som da jeg forlod dem."

"Var det den egoistiske Grund?"

Geheimerraadinde Erolle lagde sin smale Haand hærtegnende paa mit Hoved og hvistede med blød Stemme: "De er en god, liden Pige."

Om Eftermiddagen var Amalia i ondt Humør. "De spiller altsor megen Tid paa Børnene", sagde hun, "jeg forstaar ikke, hvem der har sat Dem Læser-

indenykker i Hovedet; De forsømmer Syningen; Mantillen er jo ikke engang halv færdig. Nu maa De forlade Alt og plukke Blomster samt sætte dem i Fad, rigtig smukt."

Og Kaptein Ridderspore, Frieren, som Løitnant Due kaldte ham, kom om Aftenen og beundrede Blomsterne: "Frokenen har vist ordnet dem; man kan ikke se noget mere malerisk."

"Kunde De gætte, at jeg havde gjort det," lo Amalia, "ja, i den Retning tror jeg rigtignok at være temmelig begavet; — hvad skal man mere sig med herude paa Landet?"

Kaptein Ridderspore tog en Rosenknop og gjemte den ved sit Bryst. Han fortjente virkelig at hede Frieren; usfortrødent søgte han at gjøre sig lyndet af Amalia, der hverken kunde bekvemme sig til at sige Ja eller Nei. Som Adelsmand, Officer og bemidlet Mand fortjente han ikke at afvises; som meget lidt begavet, baade med Hensyn til Forstand og Ødre, fortjente han ikke at antages; Amalia fandt det klogest at trække Tiden ud. —

En Søndag Morgen midt i August, da jeg kom fra Kirke, iført en blaa, klar Kjole, Moders sidste Julegave, mødte jeg Amalia i Gangen.

"Nei, Mamsel Staal, hvad er det for en Dragt? den smukkeste Kjole, man kan tænke sig! hvor takkløst! De har dog altid før valgt mørke Stoffer; jeg synes, det falder af sig selv, at De altid maa være, nok anstændig, men dog saa lidet isinefaldende klædt som muligt."

Jeg gjorde ingen Indvendinger, hængte min smukke, blaa Kjole bort, den fortjente ogsaa, at der skulde slaa et lettere Hjerte under den, og iførte mig den sorte Silkekjole, som forekom mig at være den, hvori Anstændighed og skyggeagtig Ushynlighed mest forenedes.

(Fortsættes).

Singapore.

Den Korrespondent fra Kjøbenhavn's Dagblad, som har ledsaget Profesfor Nordenfjöld paa hans Tur nordenom Asien med Dampskibet „Vega“, giver i et af sine sidste Breve blandt Andet følgende Skitse fra Opholdet i Singapore, (S og B) udenfor Spidsen af Halvøen Malakka i Bagindien), hvor Expeditionen lagde bi paa Tilbageveien:

„Var end Befolkningen i Hongkong blandet og broget, saa var dette dog Intet mod Singapore, der saa at sige er Centrum for hele det malajiske Arkipelag, den vigtigste Handelsplads og tillige Anløbsplads for de Måsse af Skibe, som fare mellem Europa og Asiens Østlyst. Paa Reiden finder man derfor alle Europas søfarende Nationer repræsenterede, medens man i Land finder en rig Variation af alle Østens Racer og en Måsse forskellige Religioner og Sprog. Naturligvis er Regjeringspersonalet, Garnisonen og de vigtigste Kjøbmænd Engelskmænd, men Hovedmassen af Befolkningen er Kinesere, blandt hvilke findes nogle af de rigeste Kjøbmænd, Agerdyrkere i det Indre af Den samt de fleste Dagleiere. De indfødte Malajer ere mest Fiskere eller fortjene sit Brød som Færgemænd og Konthliesælgere. Portugisere fra Malakka findes i stor Mængde som Handelsbetjente eller Smaahandlende. Endvidere findes der en Måsse „Kling's“ fra Forindien, hvilke danne Hovedstyrken af den muhamedanske Befolkning, samt Arabere, der som oftest ere Smaahandlere eller Værtshusholdere. Alle Ejnere, og Væstmænd ere Bengaler og endelig findes der nogle faa persiske Kjøbmænd, saa at næsten alle Østens Nationer ere repræsenterede.

En Ulempe ved Singapores Red er, at man tvinges af det grunde Vand til at

ligge temmelig langt fra Land, men paa dette Forhold bødes der ved den store Måsse af Sampaner eller Færgebaade, der, undertiden roede af 6 Mand, hurtigt bringe Passagererne til og fra Land. Af disse Baade finder man hver Morgen Skibet omringet, og fra alle Sider høres en Strigen og Raaben for at hverve Passagerer; med denne Raaben blander sig Konthliesamlernes; med sine smaa, som oftest af en Træstamme udhulede Baade, der ere fyldte med de smukkeste Konthlier, indfinde de sig tidlig om Morgenen ved Skibet, og saasnart man ser ud over Kalingen, modtages man af et Kor af Stemmer: „Sar, I am a very good man, very cheap“ osv. I Regelen afsluttes dog Kjøbene for en Tiendedel af, hvad Sælgeren først har forlangt for sine Varer. Desuden kommer der ogsaa Hinduer ombord for at sælge Kaffemirshawler, Ibenholt- og Cedertæstrin o. Lign., saa at Kobryggen under Mandstabet's Fritid ligner et stort Marked.

Men morsommere og mindre trættende end alle disse Folk ere de malajiske Smaagutter, som i smaa Baade komme paa Siden af Skibet for at vise deres Færdighed i Dykning. Kaster man en liden Mynt ud, da ro alle Baadene med de smaa Pagaaarere hen mod Stedet, hvor den faldt, og en to tre ere alle Gutterne paa Hovedet i Vandet, og useilbarlig viser en af dem sig strax efter med Mynten i Haanden; Alle klatre nu atter op i Baadene efter at have hjerget de omkringdrivende Marer og følge med spændt Opmærksomhed alle Armbevægelser, som kunne antyde, at en anden Mynt vil blive kastet. Imidlertid ere de ikke ledige; medens de med Hænderne manøvrere Marerne, anvende de Fødderne til

at øse det Vand ud af Baaden, som kom ind, da de flatrede op. Naar de mærke, at man har seet nok af denne Kunst, tilbyde de sig at dykke under Skibet eller at kæntre med Baaden. Dette Sidste ser ganske morsomt ud; paa en Gang vende alle Baadene Kjølen i Veiret, og de nedenunder liggende Gutter strække Armene op og tromme med Hænderne paa Bunden af deres Fartoi; efter et Minuts Forsøb dukke de op, kæntre Baaden om igjen, springe op i den, og nu gaar Øsningen baade med Hænder og Fodder, saa at Baaden i mindre end et Minut atter er læns. Fra sin tidlige Barndom drive de denne Forretning og uddanne sig, samtidig med at de tjene Penge, til due-lige Dykkere, hvilke i stor Stala anvendes til at rense Skibenes Bund. Under vort Ophold i Singapore havde vi hver Dag Dykkere nede for at strabe Bunden ren; et Brædt hængte udenbords i Vandfladen, og herpaa hvilede de sig mellem hver Dydning.

Hvor afseende Synet af den af europæiske Skibe, malajiske Prauer og kinesiske Junker opfyldte Red end er, saa lokker dog Staden med sine store, prægtige europæiske Bygninger, sine kinesiske Basarer og sine Kirker, Moskeer og hinduiske Templer snart den Rejsende iland. Over Staden knejser Fortet med sine Baracker paa Toppen af en ca. 300 Fods Høi. Fra dets Flagstang lyses om Natten et klart Fyr ud over Reden, og om Dagen signaliseres herfra forbiseilende og ankommende Skibe. Nedenfor Fortet ligger det europæiske Kvarter med et Par smukke Kirker, en prægtig Museumsbygning og alle de af herlige Haver omgivne Beboelseshuse. Mellem disse og Stranden løber en bred Allee, der er Stadens vigtigste Promenadeplads, og her udfoldes al Luxus i den skjellige Stumringstid. Under vort Ophold gav det 74de

høilandste Regiments Musikkorps, der nu efter 11 Aars Fraværelse fra England skal vende hjem, en Affkedskoncert paa den store, ved ovennævnte Allee liggende Paradegrund, og ved denne Leilighed viste hele Singapores Befolkning sin Rigdom og Luxus. Alleen udfor Paradegrunden var fyldt med prægtige europæiske Ekvipager, hvorfra Stadens Damer i elegante Toiletter hørte paa de høilandste Søkkepiber, og mellem dem særdeles europæiske Ryttere paa smukke arabiske og persiske Heste sammen med den rige kinesiske Kjøbmand i sin Gig, trods sine Millioner klædt i samme tarvelige Dragt som hans yngste Handelsbetjent. Om Dagen i den brændende Solhede er Alleen næsten tom, man ser kun Arbejderne ved Stranden, hvor Ebbe og Flod ganske praktisk benyttes til at løse Sten, idet de malajiske Prauer ved Høivande gaa saa langt ind som muligt og kaste deres Stenlast i Havet; ved Lavvande gaa Arbejderne da paa tør Strand ud til Bunkerne og slæbe dem iland, førend næste Høivande indtræder, og spare saaledes alle Anlæg af Kajer eller Tillægningskroer.

Vestfor og nordfor det europæiske Kvarter ligger de kinesiske Basarer, der fremfor de malajiske Boder udmærke sig ved Billighed, og mange engelske Vareer faaes her til omtrent samme Pris som i selve England. Udenfor den egentlige By ligger lange Forstæder af kinesiske og malajiske Hytter, og udenfor disse kommer man til et veldyrket Land. Kinejerne have for Størstedelen bortryddet Junglekraattet for at benytte Jorden til Agerbrug; tidligere var Kraattet Tilholdssted for en Mængde Tigre, og for ikke mange Aar siden regnede man, at en kinesisk Agerdyrker om Dagen blev dræbt af Tigrene; nu ere disse udryddede fra Den, men af og til sømmer dog en enkelt over

det smale Stræde mellem Malakka og Singapore Den, men maa inden ret lang Tids Forløb bøde derfor med sit Liv.

Her, udenfor Byens Varm have de rige Privatmænd deres Villæer, omgivne af prægtige haver; her behøves ikke Drivhuse, i det herlige Klima trives Alt, selv

den mest sølsomme Plante, i det Frie, og vi Nordboere føle os som i et kolossalt Drivhus. Mellem Palmerne titte undertiden smaa smagfulde Kloster frem, og rundt om i Haven findes Springvand og Kanaler, hvorpaa den pragtfulde Victoria regia spreder sine mægtige Blade, medens den hvide Blomst langt overstraaler sin Nabo, Lotusblomsten.

Ser Nar blandt de røde Indianere.

(Af Missionær Baierlein).

(Fortsættelse).

Om Pilegrimene end meget snart henfaldt til Begjerlighed efter Land og derved blev haardhjertede og uretfærdige, saa manglede der dog ikke ædle Sjæle blandt dem, som tog sig de arme og undertrykte Indianeres Stjebne til Hjerter og søgte at redde dem. De erkjendte ogsaa ganske klart, at kun Kristendommen kunde redde dem, og saa søgte de at bringe dem Evangeliet.

Blandt disse var John Elliot, Præst for en liden Menighed i Kolonien Roxbury, den Første og Fornemste. Han tilbragte ikke mindre end 14 Aar med at lære dette vanskelige Sprog og begyndte da sit Kjærlighedsarbejde, hvormed han vedblev i 38 Aar, lige til sin Død. Han foresatte sig imidlertid et dobbelt Maal: at civilisere Indianerne ligesaavel som at ombende dem til Kristendommen, og dette er siden den Tid blevet et Karaktertræk ved den engelske Mission. Bistnof maa Kristne ophøre at være Bilde; men man skulde overlade Civiliseringen til Kristendommen og ikke stille den som et andet Maal ved Siden af Kristendommen. Thi Civilisationens Gang er meget lydeligere og mere støiende end

Kristendommens. Den vinder derfor alt for let Overhaand og bliver til Hovedsiemed, hvilket den dog oprindelig ikke skulde være. Kristendommen bringer altid af sig selv Civilisationen med sig, og den vører da ligesom med Naturen og bliver varig, om den end, som naturligt kan være, ikke i alle Stykker bliver lig vor. Tager derimod Missionæren ogsaa fat paa Civiliseringen, saa kan denne Civilisation blot blive en Afbildning af hans egen. Efterligningen af den Civilisation, der har sit Ophav i et fremmed Land, blandt et andet Folk og under andre Forholde, bliver alt for let til en Efteraben. Dette Slags Civilisation ligner en Drivhusplante, som, fordi den ikke er opvozet i sin naturlige Jordbund, heller ikke trives af sig selv, men maa paa kunstig Vis opholdes i Missionsstationernes Drivhuse.

Elliot udsondrede dem, der villig fulgte ham fra det øvrige Folk, og grundlagde særskilte Bosteder for dem. Efter en fireogthveaarig Virksomhed havde han anlagt 14 saadanne Landsbyer, hvilke udgjorde 6 Menigheder. Her herskede nu et ganske nyt Liv, og et

nytt Haab oprandt for de her Forsamlede. De Andre traf sig derimod sthe tilbage fra disse „bedende Indianere“. Elliot sthede ingen Møie eller Anstrengeelse for stedse at vinde flere for sine „Settlementer“, og hans Kjærlighed til Indianerne blev ogsaa anerkjendt af disse og mange dobbelt gjengjeldt, ogsaa der, hvor man ikke fulgte hans Raad. — Da udbrød den ulykkelige Krig mellem Kolonierne og Kong Philip! Elliots Plantninger kom nu mellem en dobbelt Tid: Indianerne stolede ikke mere paa dem, fordi de vare Kristne og stode under den hvide Mand's Ledelse. Men de Hvide stolede heller ikke paa dem, fordi de dog endnu stedse vare Indianere og havde en rød Hud! Saa gif de fleste af hans Landsbhyer op i Flamme. Og den Del af hans Kristne, som ikke blev slagne, led dog stort Tab, ikke blot i det Timelige, men ogsaa paa Sjælen.

Elliot var nu allerede 73 Aar gammel. Men Jngen har endnu ret elsket Indianerne, uden at han jo ogsaa har elsket dem lige til Enden. Derfor opbød ogsaa Oldingen al sin Kraft for med ungdommelig Styrke at samle af Ledningerne, hvad samles kunde. Og Herren gav ham en vidunderlig Livskraft, thi endnu i 13 Aar fik han Lov at tjene ham, og 7 Landsbhyer fik han endnu for en Del bragt i Orden igjen. Da han 86 Aar gammel fik vandre hjem, var hans sidste Bøn paa Jorden: „Herre, lad blot Arbeidet blandt Indianerne fremdeles vedvare, naar jeg dør!“

Og den døende Guds Tjeners Bøn er hørt. Thi aldrig siden den Tid har Indianerne manglet Evangelister, og mange af dem har arbeidet med stor Trost og Opofrelse blandt dem. I Særdeleshed bør vi her nævne Familien *Manhem*, af hvilken baade Fader, Søn, Sønnensøn og Sønnens Søn

forkyndte Indianerne Evangeliet. Ogsaa *Brainert* fortjener særlig Dmtale. Dog, de Stammer, for hvilke Elliot og de nys Nævnte forkyndte Livets Bei, er forlængst forsvundne, og deres Sprog er ikke blot døde, men ogsaa forglemte. Evangelisterne havde blot den Opgave at ophve deres sidste Vandring gjennem Dødens mørke Dal med det evige Lys.

Omkring 50 Aar efter Elliots Død begyndte Brødrenehedernes Virksomhed. Zinzendorf havde givet den første Missionær, Christian Heinrich *Rauch* den Forfkrift „i Stilhed at give Lot paa, om der maatte blandt Hedningerne kunde være En, hvem Gud ved sin Naade havde forberedt til at høre og modtage Livets Ord; til en saadan skulde han tale. Thi Gud maa først give Hedningerne Øren til at høre Evangelium og et Hjerte til at modtage det med; ellers vilde al Møie og alt Arbeide være forgjæves.“

Denne Forfkrift tro, søgte nu Missionærene ikke alene at indvirke paa hele Stammer, men meget mere at vinde Enkelte og drage disse hen til Livet i Gud. Saaledes udskilte da ogsaa disse Missionærer sine Kristne fra Samfundet med de øvrige Indianere.

I Aaret 1746 bragte Missionærene 10 Familier, som de havde samlet i Staten New York, til Pennshvanien og anlagde en Landsbhy, som de gav Navnet Gnadenhütten, en Dagsreise fra Brødrenehedsspladsen Bethlehem.

Her blev de til en Stad paa Bjerget, til hvilken mange trætte Sjæle kom langveisfra. Saaledes kom engang en Mand over 300 Miles Bei fra Nordvesten til dem, hørte med Opmærksomhed Guds Forløsningsverk blive forkyndt og fortalte da, hvorledes han var kommen til at gjøre denne Reise. Hans Broder, sagde han, havde længe været bekjæret

angaende den rette Guds Erkjendelse og havde derfor trukket sig tilbage fra Verden og boet alene i Skoven. Da havde engang en Mand vist sig for ham og sagt ham, at i Sydøst boede Indianere, som havde den sande Guds Erkjendelse. Følge denne Anvisning havde han foretaget Rejsen og vilde nu vende tilbage igjen for at forkynde det glade Budskab for sin Broder og alle de Andre.

Imidlertid havde de hvide Indvandreres vilde Had mod de røde Urboere samlet sig i en Sekt, som erklærede Amerika for det forjættede Land og Indianerne for de Kanaaniter, hvilke for enhver Pris maatte udryddes. Denne snart meget vidt udbredte Sekt dræbte enhver Indianer, den kunde finde og søgte ogsaa at forstæffe sig en let Seier over de værgeløse Kristnenighededer. For at undgaa en saadan Gruelighed, befalede den fromme Guvernør af Pennsylvania Missionærerne strax at begive sig paa Veien med alle sine Indianere og komme til ham i Philadelphia. Her blev den hele lille Menighed indkvarteret i Soldaternes Kaserne og forsynet med alt Nødvendigt. Den gale Sekt lod sig imidlertid ikke derved forstyrre i sine Planer; men rykkede i stort Antal frem mod Staden. Hele Philadelphia kom i Bevægelse. Guvernøren lod kjøre op 8 Kanoner foran Kaserne, og de saa Soldater blev forstærkede med nogle Borgerkompagnier, der strax dannede sig. Da Oprøerne saa, hvor godt man var forberedt paa deres Modtagelse, lod de det bære med nogle løse Stud og trak sig tilbage, „for denne Gang“, som de sagde. Indianerne havde nu vistnok No og blev trolig forsørge af Missionærerne; men ud i sine hjære Skove turde de ikke vove sig, de maatte blive i Staden næsten hele 18 Maanedes. Paa alle Sider omgivne af Mure, favnede imidlertid disse Sko-

vens Sønner sit Livselement. 56 af dem fuldendte her sit Pilegrimsløb. „Ingen Fisk kan jo leve i Luften, og ingen Fugl i Vandet; saaledes kan heller ingen Indianer leve paa de Hvides Maade“, raabte en Høvding. Endelig turde de i Februar 1765 vende tilbage til sine hjære Skove. De gik til Susquehannasfloden, hvor de byggede „Fredsshytter“ og havde No i 7 Aar. Men da maatte de igjen forlade sine Blokhuse, 40 i Tallet, saavel som sine 13 Hytter, Agrene osv. og trække sig tilbage til Muskingumfloden. Her var deres Antal strax fra 241 til 414 Sjæle, og de boede i 3 Landsbyer, som ikke laa langt fra hverandre.

Dog, en ny Ulykke rammede dem i 1774 med Begyndelsen af Befrielseskrigen. Nu kom de ligesom mellem en tredobbelst Jld. Af Kolonierne blev de mistænkte som Venner af Englænderne; af Englænderne mistænktes de som Venner af Kolonisterne, og af den krigslystne, vilde Landbefolkning vare de inderlig forhadte. Saa hendte det, at et vidt Korps under Anførsel af engelske Officerer tog Missionærerne til Fange og bragte dem i Forvaring til Detroit; men Indianerne blev forflyttede 120 Mil længre ind i Bildnisjet til Egnen ved Sandustysfloden. Derved tabte de ikke alene sine Boliger, men ogsaa alt sit Rødg og maatte derhos kort før Indhøsningen forlade sine Maismarker. Intet Under derfor, at Nøden strax blev stor ved Sandusty, og at Indianerne blev tvungne til at stille sin Hunger paa faldne Heste. Da Vaaren kom, den Tid, da Nøden hos Indianerne i Almindelighed stedse tiltager, saa et Antal af de kristne Indianere sig nødte til at vende tilbage til Muskingum for endnu at indsamle nogle Maisar, der var blevne staaende Vinteren over paa Agrene. Her skulde imidlertid

mange af dem se Enden paa sin urolige Pilegrimsvandring og komme til den endelige evige Hvile.

Paa Grund af det Rygte, at et Antal Indianere skulde være vendt tilbage til sine Agre ved Muskingum, forsamlede der sig i Pittsburg en Bande paa 160 Mand henhørende til hin Sekt, der betragtede alle Indianere som Kanaaniter, og drog efter dem. Saasnart Oberst Gibson, Kommandanten i Pittsburg, fik høre om Bandens Forehavende, sendte han strax et Bud til Muskingum for at advare Indianerne. Dog, dette Bud kom for sent. Banden kom og fandt Indianerne spredte paa Agrene, søgende efter Mais. De omringede dem strax; dog anstillede de sig venligtfinde og sagde til dem, at de vare affendt for at redde dem ud af den nærværende Nød og bringe dem til Pittsburg. Indianerne, som intet Ondt anede, gik i Fælden og udleverede til sine Mordere alle sine Skydegeværer og Dyr, hvilke disse lovede at gjengive dem i Pittsburg. Saaledes gjorte værgeløse bleve de alle tagne til Fange og indespærrede i 2 af deres egne Huse. Blandt Banden var der dog endnu nogle menneskelige Bæfener, som havde Medlidenskab med de Hjælpeløse; men Flertallet besluttede deres Død. Da Indianerne hørte dette, bad de om lidt Tid til at forberede sig til Døden. Dette blev dem tilstaaet til næste Morgen. Denne sidste Nat tilbragte nu Indianerne med Sang og Bon samt med venlige, trostfænde Samtaler. Om Morgenen begyndte Blodbadet, saa ubarmhertigt, at man neppe har hørt tale om dets Lige; 96 Personer bleve ihjelslagne med Dyr og skalperte; 62 vare Børne, deriblandt 5 værdige Hovedsmænd; 34 vare Børn af forskjellige Aldre. Kun 2 Unglinger undkom næsten paa underbar Maade, den ene, idet han forstod at

skjule sig, den anden derved, at han ikke blev ganstke ihjelslaet, men atter kom til Live.

Dette var i Maret 1782. Sex og firti Aar derefter i 1848 saa jeg endda og talte med et Dienvidne til denne forfærdelige Begivenhed. Det var en nu meget gammel Kvinde, som havde skjult sig med Andre i Skoven, saa hun ikke blev funden af Morderne, men var istand til at se Alt.

Fra Detroit af søgte nu Missionærerne at samle, hvad der endnu var tilovers af de Kristne i Udspreddelsen, og boede med dem nogle Aar ved Huronfloeden omtrent 25 Mile fra Detroit.

Her bleve de ogsaa oftere besøgte af „Landets Herrer“, den dergang endnu saa mægtige Stamme Chippewayerne. Om disse skrive Missionærerne, at de har hørt paa mange Vidnesbyrd om Kristus, men kun stiltiende. „Disse Vilde“, skrive de, „roses for at være de bedste og fredeligste Indianere. Men de er ogsaa meget døvne, plante lidet, leve meget af Jagten, koge Egenodder som Krydderi til Kjødet og æde i alle Fald ogsaa Hestefød ligesom Kalmukkerne.“ Vi skal snart lære at kjende disse Chippewayer nærmere.

I Aaret 1798 naaede Indianermenigheden endelig atter den af deres Brødres Blod mættede Jordbund ved Muskingum og indtog endnu engang sine 3 Landsbyer.

Endnu levede den gamle, ærværdige Missionær Zeisberger, som i et halvt Aarhundrede havde delt denne lille Indianerhøjs Lidelser og Glæder. Endskjønt næsten 80 Aar gammel tog han dog endnu kraftigt fat paa det Arbejde at røgte sine røde Børn paa den Jordbund, der var bleven ham saa kjær. Saa længe han levede, gik ogsaa Alt godt, men efter 10 Aar, fik han Lov til at indgaa til sin

Hvile. Han var den gamle Tids sidste Bidne. I Oktober 1808 kom hans sidste Stund: Indianerne forsamlede sig i hans Bolig, bad om Tilgivelse for det Forløbne og lovede Trost for Fremtiden. „Jeg har seet tilbage paa min hele Livsvei“, raabte Oldingen, „og fundet, at jeg har Meget at bede om Tilgivelse for. Brudgommen er nær. Snart vil han komme for at hente mig hjem.“ Med disse Ord stiftes Zeisberger herfra. Indianerne faldt paa Kne og blandede sin Bøn med Taarer. Zeisberger havde ingen ligesindet Efterfølger, hvilket ogsaa var til Skade for Indianerne.

Dertil kom, at deres Ophold her heller ikke blev langvarigt. Endelig fandt de et blivende Sted i Ny-Fairfield i Kanada. Her besøgte jeg denne interessante Pilegrimsmenighed i Aaret 1848, og fandt, foruden hin over ottiaarige gamle Kvinde, som paa Afstand havde været Tilskuere af Myrderiet ved Muskingum, endnu mange redelige Kristne.

Nutildags har næsten ethvert Indianerfolk, som vil taale Missionen blandt sig, sin Missionær. Og lige fra de mest høirostede Methodistere, til de taufe paa Landen ventende Kvædere, har enhver Sekt sine Sendebud blandt dem. Selv Mormonerne har forsøgt at arbejde blandt dem. Men der er endnu Rum der! Thi efterat Missionen er kommen til Gre, vil nu Alt hede Mission, ogsaa de civilisatoriske Bestræbelser. Derfor bliver ikke alene Elementærskoler, men ogsaa „Akademier“ oprettede blandt de vilde Indianere. Fædrene er vilde Jægere og indgroede Hedninger. De har aldrig lært at sjielne A fra B; men deres Børn blive optagne i Akademier (!) og opdragne paa temmelig stor Fod. Kristne blive de færreste af dem.

Naar de saa have forladt Dannelses-Drivhuset, have de ingen Grund at staa

paa. I sine Familiekredse finde de utæmmet Hedenstaa og Bildhed. Hvad de ikke finde er en Betsjæftigelse, som kunde passe nogenlunde til deres Opdragelse. Paa denne Maade komme de ikke til at due til Noget i Livet. Derfor høres ogsaa fra Regjeringens Embedsmænd Klager som følgende: „Det er en bedrøvelig Kjendsgjerning, at de af Stammen, der har faaet Undervisning, er de udueligste. Denne Omstændighed viser tydelig, at de først skulde lære at arbejde og erhverve sig Noget; thi da vilde de ikke alene indse Nyttens, men ogsaa Nødvendigheden af Undervisning.“

Vi vilde visjelig sige: „Denne Kjendsgjerning lærer os tydelig, at man skulde lægge den største Kraft ikke paa Skolerne, men paa en tro og ensfoldig Forhyndelse af Frelsens Vei hos de Gamle, og være tilfreds med en langsom, men naturlig Udvikling af sand Civilisation, hentet fra Kristendommen.“ Men hvo vilde have Taalmodighed dertil i vor Tid?

Prædikenen for de Gamle udebliver vistnok ikke ganske. Men ikke Alt, hvad der bliver prædiket, er Evangelium! Allerede for hundrede Aar siden klagede en Indianer for Brødremenighedens Missionærer. „Da min Datter var syg, frygtede hun for Muligheden af, at hendes Sjæl kunde gaa fortabt. Da nu en kristelig Prædikant kom, spurgte hun ham, hvad hun skulde gjøre.“ „Du maa i din Livstid ikke meye arbejde om Søndagen, sagde han. Du maa ikke lype, ikke stjæle, og saa maa du bede flittigt, saa vil Gud tage imod dig.“ Deite var altsaa Svaret paa det Spørgsmaal: Hvad skal jeg gjøre for at blive salig? Ikke et Ord om Synderes Frelser, ikke et Ord om Troen paa Jesum!

Indianeren vedblev: „Derpaa vendte min Datter sig til mig og sagde: Min

Fader, jeg ser vel, at det er forfænt for mig at følge disse Raad; thi jeg er nær ved at dø. Du maa ikke opsætte det saa længe, ellers gaar du ogsaa fortabt. Saaledes talte min Datter og døde. Siden den Tid har jeg besluttet mig meget paa den gode Sag; men det vil ikke ret gaa. Søndagen holder jeg endnu, saa godt jeg kan, men med de andre Ting gaar det slet ikke. Derpaa har jeg atter spurgt Prædikanten om Raad, og han har sagt: „Du gaar ikke slittigt nok til Forsamlingerne og beder ikke nok.“ Men jeg finder, at det alligevel bliver ved det Gamle med mig; jeg er bunden og kan ikke komme af Stedet“ osv.

Missionærerne prædikede nu for den arme Mand om Gyn deres Frelser og Troen paa ham. Da blev det strax bedre med ham, og hans Sjæl blev helbredet.

Men dette var ikke blot saaledes for 100 Aar siden, men det hænder fremdeles, som jeg har hørt med mine egne Øren. Derfor er der endnu Rum for Missionærer blandt Indianerne.

Omkring Aaret 1840 var de atlantiske Indianere (paa denne Side Klippebjergene) sammensmeltede til omtrent en halv Million Sjæle. Det syntes nu tydeligt, at deres fuldstændige Uddøen kun kunde være et Tidsspørgsmaal.

J mangt et Hjerte rørte der sig inderlig Medlidenskab med deres Skæbne. Af denne Følelse blev ogsaa den ædle Pastor Løse i Bayern gennemtrængt. Han skjalte ikke for sig selv, at det maatte kunde være for sent for Missionen at prøve at bevare dem fra at dø ud. Men, om saa var, mente han, var det vel Moien værd at bevise disse fra Verdens Skueplads forspindende Stammer den sidste Tjeneste: „at luse dem hjem ind i

Evigheden med det evige Evangeliums Fælle.“ Og da en Erang til Udvan- dring rørte sig blandt Folket i Franken ved denne Tid, samlede han en Koloni af kirkeligsinde Familier, forpnyede dem med en Præst og sendte dem til Amerika, idet han paalagde dem at ned sætte sig i Nærheden af Indianerne og ved Ord og Vandel vise dem den gode Vej. Denne „Missionskoloni“ kaldte sig Frankemuth og bosatte sig i Aaret 1845 ved Cosfloden i Staten Michigan. Her havde Indianerne engang boet, men de var paa Grund af Smaakopperne for største Delen uddøde. De tiloversblevne havde adspredt sig. Kun en gammel Troldmand med to Hustruer og nogle Børn boede endnu i denne Egn. Andre Indianerjettlementer var omtrent 25, 50 og 70 tydske Mile borte. Koloniens Præst tog nu en Tolk med sig, en Halv-indianer, og med ham besøgte han Indianerne i deres Bosteder.

Han knyttede Venstabsforbindelser med dem og sit sig overladt et Antal Børn, som han optog i sit Hus for at undervise dem. Nogle blev ogsaa døbte. Da de imidlertid oftere tog sig Frihed og da glemte at komme igjen, saa gjorde de kun ringe Fremskridt. Derfor blev det nødvendigt at reise efter dem for at bringe dem tilbage. Ofte mente de Gamle, at det var endnu for tidligt; „om en Maaned eller to“ skulde de atter vende tilbage til Kolonien. Imidlertid havde de da saa temmelig nær glemt Alt, hvad de med Moie havde lært. Men da Præsten allerede havde fuldt op at bestille med sin Koloni, saa blev dette Arbejde med Indianerne ham for besværligt. Den Hjelpe, han udbad sig, blev ham tilsendt i den Person, der nedskriver dette. Denne blev vistnok i Aaret 1846 med 4 andre Brødre beordret til Ostindien, men ved en Sygdom blev han hindret fra Rejsen.

Imidlertid kom Raabet om Hjælp fra Frankennuth til Pastor Løhe, og fra denne til Missionshuset i Dresden; saa blev han i Foraaret 1847 istedetfor til Indien sendt til Michigan.

Missionæren byggede et „Loghús“ i Frankennuth og tog Indianerdrengene til sig. Han fik ogsaa ved Hjælp af Tolken en indiansk Gudstjeneste istand og blev af Præsten indført til nogle Indianerflokke. Saa snart han havde overseet Arbeidsmarken, kunde det ikke blive skjult for ham, at det ikke var at tænke paa et ordentligt Missionsarbejde, som udgaaende fra en nydsk Koloni, og at han maatte vende sig udelukkende til Indianerne og bo iblandt dem. Dog dette var nærmest blot hans Tanker; Iverksættelsen blev overladt til Omstændighederne.

Genimod 70 Mil, 2½ Dagsreise fra Frankennuth, levede Høvdingen Bemaz-

sike. Til et Besøg hos ham var det endnu ikke kommet, og medens man raadslog angaaende, naar Reisen kunde foretages, kom en Indianer til Præstegaarden med det Budskab: *Høvdingen kommer!* Alle løb nu til Døren for at møde Høvdingen, men der var Intet at se. Høvdingen var endnu i Ro i sit Hjem og havde endnu ikke bestemt Tiden til sin Afreise. Han havde besluttet at aflægge et Besøg i Frankennuth og havde derfor affendt Underretningen derom strax. Efter nogle Ugers Forløb kom da atter et Budskab: *Høvdingen er paa Veien!* Nu var han virkelig afreist. Blot saa Dage derefter kom pludselig en i brogede Farver oppudset Indianer ridende op i fuldt Gallop foran Præstegaarden og raabte: *Kichi Ogimatagwishin!* Den store Høvding kommer! Og denne Gang var det ingen blind Marm. (Fortsættes.)

Svensk Mission og Missionærer indtil 1835.

[Af Pastor Johs Flood*].

Det har vel for alle, der har fulgt Guds Riges Udbredelse paa Jorden, været noksom bekjendt, at Norge og Danmark tidligt af de Lande, hvor Reformationen fik Fjndgang, begyndte at drive Missionsvirksomhed saavel i sin Nærhed som i det fjerne Grønland og Forindien. Vi behøve blot at nævne Navnene: von Westen, Egede og Trankebar. Mindre bekjendt tor det kanske være, at den tredie af Skandinaviens Søsterkirker, den svenske, heller ikke forsømte sine hedenstede Brødre. Hensigten med disse Linier er

at fremdrage lidt om Sveriges Missionsvirksomhed og svenske Missionærer, indtil det svenske Missionselskab stiftedes 1835.

Der var et Punkt, hvor den svenske Kirke traadte i umiddelbar Berørelse med Hedenstabet, og hvor ganske naturlig derfor ogsaa Missionsvirksomhed først maatte begynde. Det var blandt de omkringvankende Rapper. Gustav I Wasa (1523—1560), der ved Guds Raade blev Midlet til at indføre Reformationen i Sverige, tog sig disse fjerne

*] Fra Pastor Bernhoffs „Kirkelig Ra'ender“, 3die Aarg n3.

Landsmænds store aandelige Nød ret nær og forsøgte at indføre Kristendommen i Lapland ved nogle Munkke fra Wadstena Kloster; men Indførelsen af Reformationen og de dermed forbundne Kampe optog Opmærksomheden fast gennem hele det 16de Aarhundrede, jaaledes at først ved dets Slutning kunde den lappiske Mission optages. Gustav Wasas tredie Søn Karl IX (1602—1611) optog Sagen med ny Kraft; han lod opbygge Kirker og Præstegaarde i Lapmarken og sendte did et Antal Præster. Disse tviede sig for at bo i det øde Land og opholdt sig derfor almindelig sندنfor, idet de en eller nogle Gange om Aaret reiste til sine Kirker. Deres Virksomhed hindredes af Rjømænd, som frygtede, at de skulde gjøre Indjød af Stind af Lapperne og jaaledes skade deres Handel. Disse Grunde maatte i Forbindelse med flere Udsendingers Mangel paa Dygtighed og Kjærlighed gjorde, at alle Kongens Bestræbelser endnu ikke bare nogen syndelig Frugt. Dette er jaaledes vistnok den ældste lutheriske Mission. Gustav Adolf, der af Gud var kaldet til som Kriger at tage sig af de truede Protestanters Sag, havde allerede tidlig vist, at han tog sig af deres og Guds Riges Sag med varm personlig Kjærlighed. Saaledes lod han Præsten Nikolaus Andreæ i Piteå 1619 udarbejde en liden Saltesamling med For skrifter for Gudstjenesten paa det lappiske Sprog og stiftede et Missionsseminarium. Rigsraad Johan Skytte, Kongens tidligere Lærer, antog sig Skolerne i Lapland, og da Lapperne ei taalte Klima og Levesæt i Upsala, saa anlagde han ved Umeå Et en Skole i Lycksele, hvilken meget har bidraget til Kristendommens Udbredelse i de nordlige Lande. Gustav Adolfs Datter, Dronning Kristina,

gik frem i samme Land, byggede flere Kirker og forshynede flere Menigheder med faste, tilbels indfødte Præster, ligesom hun foranledigede flere Bøger oversatte paa det lappiske Sprog ved den fortræffelige Provst Torneaus. Hos de finste Lapper der endnu levede aldeles i Hedensfabet, begyndte Missionsarbeidet først under hende.

Aar 1678 byggedes 2 Kirker i Enare og ved Kemiträsk, hvor Prædikanter bleve ansatte, men trods al anvendt Iver hedes disse Forsøg ikke meget, da de blot kunde undervise paa det finste Sprog, og næsten et helt Aarhundrede gennem var ogsaa deres Efterfølgeres Fremgang endnu ubetydelig. Ogsaa Östersö-Provinceerne gjorde den lutheriske Kirke i Sverige til Gjenstand for Missionsvirksomhed. Hedensfabet holdt sig dog med stor Seighed blandt Befolkningen der.

Foruden disse Forsøg inden Sveriges dengang vidstrakte Grændser undfangede og iværksatte Gustav Adolf en Plan til at anlægge en svensk Koloni i Nordamerika med den Hensigt dels at tilbyde forfulgte Troesbrødre fra Tydskland og andre Lande et Tilflugtssted, dels at virke missionerende blandt Nordamerikas Indianere. Han fremlagde 1627 Sagen for Rigsdagen, der omfattede Kongens Plan med Interesse, og en Flaade blev udrustet, som skulde føre Nybyggerne over til Virginien. Omend dette første Forsøg mislykkedes ved spanske Fiendtligheder, saa opgav Kongen ikke Planen, skjønt den formedelst Kongens Deltagelse i Trediveaarskrigen blev skudt tilside. Kongen skal endnu saa Dage før sin Død have anbefalet Sagen til det tydske Folks Opmærksomhed. Hans tro Ven Kantseren Axel Oxenstierna, der blev Sjælen i den Formynderegering, som styrede Sverige

under Dronning Kristinas Mindre-aarighed, bragte Sagen til Udførelse, idet der 10 Aar efter det første Forsøg blev anlagt ved Delaware Floden en svensk Koloni, som fik Navnet Ny-Sverige. I Begyndelsen underholdtes en livlig Forbindelse med Moderlandet og Moderkirken, fra hvilke Kolonien flere Gange erholdt Forstærkninger baade af Kolonister, Lærere og Præster, ja 1643 fik den endog en særegen Statholder, *Johann Printz*. Med ham ankom til Kolonien den af alle Missionærerne der, som er den mest bekjendte, *Johann Holm* eller latiniseret *Campanius*. I den til *Printz* udsærdigede Instruktion heder blandt andet, at de svenske Skoler skulle paa det flittigste bestræbe sig for at lære de vilde Folk omkring Kolonien Kristendommens Grundsaandheder og den sande Gudsdyrkelse. Missionær *Campanius*, der har Ret til at kaldes den første evangeliske Missionær blandt Indianerne, idet han var ankommen 4 Aar før *John Elliot*, som ellers i Missionshistorien har denne Ærestitel, tilbragte 6 Aar i Amerika og helligede sin meste Tid til Arbejde blandt Indianerne. Han lærte saaledes baade Delaware- og Mahawestammernes Sprog og skrev en Drdbog over hver af disse. Han oversatte i den førstnævnte Stammes Dialekt Luthers lille Katekismus med nogle enfoldige Forklaringer, den første kristne Lærebog, som blev forfattet for Indianerne, omend det varede en god Stund, før den blev trykt. Om hans Missionsvirksomhed forøvrigt skriver hans Sønnesøn, „at Indianerne ofte kom til ham, og at han meddelte dem i Samtaler det vigtigste af Kristendommens Sandheder, hvortil de lyttede med Forundring og Glæde og begyndte at faa nye Tanker og nye Begreber; de vare ham meget hengivne og besøgte ham

ofte. Han lærte deres Sprog saaledes, at han kunde uden Løff undervise dem i Kristendommen, og han sporede sliq Fremgang, at det Folk, som vandrede i Mørket, blev istand til at se Lyset. Han oversatte først Katekismen paa deres Sprog. Mange af dem bleve omvendte til Kristendommen, og andre fik faa megen Kundskab om den, at de udraabte: Ligesaa langt som de Kristnes Gæverer og Kanoner overgaa Indianernes Buer og Pile, ligesaa meget er de Kristnes Gud høiere end Indianernes Afguder.“

Campanius vendte 1648 tilbage til sit Fædreland, hvor han døde 1683; først 13 Aar efter hans Død blev hans Katekisme trykt paa Indiansk og sendt til Kolonien.

7 Aar efter *Campanius*'s Hjemreise tabte Kolonien sin borgerlige Selvstændighed, idet den kom under Hollændernes Magt, og 10 Aar senere blev den frataget Hollænderne af Engelsen. Sin evangeliske Bæfendelse blev den dog i omtrent 100 Aar tro, og den kirkelige Forbindelse med Hjemlandet vedligholdtes ligesaa længe. *Karl XI* sendte saaledes 1696 3 Missionærer, hvoraf en med Biskops Rang. De hed *Andreas Rudmann*, *Erik Bjørk* og *Jonas Auren*. Den aandelige Dnsforg for Ny-Sverige anbetroede Kongen først til Erkebisp *Swabilus* († 1700), senere til den nidkjære Skarabisp *Jesper Swedberg* († 1735). *Swedberg* opfattede Gjæringen som en direkte Missionsgjæring; han fremholdt, at det var en god Anledning til at omvende Hedningerne, og det lykkedes ham paa Grund heraf at sætte igjennem, at en gammel Dotation (d. e. Gave) i Staden, der var stillet under den svenske Regjerings Forvaltning for at anvendes til Evangeliets Udbredelse blandt Hedningerne, efter lang Misbrug blev be-

stemt af Kongen at skulle anvendes til Kirken i Ny-Sverige. Men derfor gav Swedberg ogsaa de udsendte Prædikanter udtryffeligt Anvisning paa Arbejdet blandt Hedningerne, og hans Bestræbelser vare ikke uden Fremgang. Da saaledes Eric Bjørk efter en 16aarig Virksomhed vendte hjem 1714, medbragte han fra de amerikanske Menigheder et skjønt Vidnesbyrd, hvori han prisedes for, at ikke blot de Kristne af forskjellige Betsjendelser, men ogsaa at Hedningerne har havt ham kjær*).

Efter 100 Aars Tid, altsaa mod Slutningen af 18de Aarhundrede, gif Menighederne lidt efter lidt over til den engelsk-biskoppelige Kirke. Omend hele dette Missionsforetagende ei efterlader nogen stor iøinefaldende Frugt, saa har det dog uden Tvivl havt en ikke ringe forberedende Betydning for evangelisk Kristendoms Fodfæste i Nordamerika.

Dette er i de ældre Tider det eneste selvstændige Missionsforetagende, som udgif fra Sverige til et fremmed hedenst Land. De øvrige Missionsminder fra ældre Tid knyttede sig til enkelte svenske Mænd, som i forskjellige Missioner gif til forskjellige Egne af Jorden og der have udøvet en mere eller mindre betydningsfuld Virksomhed. Den første svenske Missionær i Indien Johan Zacharias Kiernander, der var født i Östergøthland 1710, studerede først i Upsala senere i Halle, hvor han blev en af Inspektørerne ved Francæus Børnehjem. Aar 1739 rejste han sammen med den bekendte Fabricius til Indien, hvor han virkede i et engelsk Selskabs Tjeneste, først 18 Aar i Kude-lor, senere fra 1758 i Kalkutta, hvor han var den første evangeliske Missionær

i Bengalen. Paa det sidste Sted kom han ved Egteskab til stor Formue, hvoraf han anvendte en stor Del til Missionsens Bedste, idet han for egen Regning lod opføre en Kirke, et stort Skolehus og Bolig for 2 Missionærer, saaledes at man antog, at han havde anvendt henved 100,000 Rupier til Missionen. Han fik overfat paa Bengalisk Katekismen og de nødvendige Bønner ved Hjælp af en Augustiner-Pater, Bento de Silvester, som gif over til den evangeliske Betsjendelse og virkede flere Aar som virksom Missionær en Dagsreise fra Kalkutta. Det lykkedes Kiernander at samle ikke faa af den katholske Betsjendelse om sig, deriblandt foruden Bento, en anden romersk Pater, Joze de Costa fra Madras. I Aaret 1769 døbte han 28 Børn og 10 Børne af Hedningerne og optog 4 Romersk-katholske i Menigheden, som ved dette Aars Slutning allerede havde 106 Skoleelever under 4 Skole-mestere og 1 Medhjælper. Af disse Børn fik 70 fri Undervisning, Bøger og Skrivematerialier. Tilvæsten i 1769 beløb sig til 49 Sjæle, nemlig 23 i Menigheden fødte Børn, 4 Børne af Hedningerne og 22 Romersk-katholske. Iblandt de voksne Personer befandt sig en Bengaler Thomas, 42 Aar gammel, som havde gjort saa gode Fremskridt i det portugisiske Sprog og havde lagt en saa god Grundvold af den kristne Betsjendelses Grundsandheder, at han samme Aar, som han blev døbt, blev brugt som Kateket til Undervisning for Katekumenerne, (d. e. de som ved Undervisning forberedes til Daaben) for hvilke han gjengav paa deres eget Maal, hvad han havde havde hørt paa Portugisisk. Kiernander sendte desuden arabiske Testamenter og Davids Salmer til Allahabad, hvor de bleve modtagne selv af de muhamedanske Præster dersteds.

*) Eml. Rubelbach: Kristelig Biografi I, 623 fig.

Ved Efterretningen om Aug. Herm. Francés Død 1769 skriver han: „Efterretningen om Konsistorialraadens salige Bortgang har høiet og bedrovet mit Hjerte, men ogsaa glædet det. Min Sjæl blev høiet i Stilhed for Gud og mindet om de mange og store Velgjæringer, som jeg nød af denne dyrebare Guds Ven. Jeg tænkte strax tilbage paa Aaret 1735, da han kom til Halle. Hvor levende fornåm jeg ikke omgjen paa nyt det dybe Indtryk af den Kjærlighed, hvormed denne [Guds] Mand, som altid var mig mere end en Fader, modtog mig Uværdige. Ja, den Kjærlighed, den Godhed, den Omjær, den uførtroede, velsignelsesrige, hellige Undervisning, som jeg nød i saa mange Aar, satte Alt inden i mig i Bevægelse og opfordrede alle mine Sjæls Kræfter til Taknemmelighed mod min naadige Gud. Og dette skal være og forblive mig et stedsevarende og, saalænge jeg lever, ofte gjentaget Emne til Tak og Lov til Gud. Saa hvil, min Lærer, i den velsignede og uførtværede Hvile. Nåd din Herres Glæde, som i Fred har hentet dig hjem. Du har i Troen seet hans Salighed, nyd nu den evige Bæderfrøgelse deraf“. Den 4de Søndag i Advent 1770 kunde han indvie den nye Kirke i Bengalen med en Prædiken over Ef. 56, 7, der endnu er opbevaret. 1770 var Menighedens Tilvæert 31 Døbte og 14 Katholiker, Aaret efter 27 Hædninger og 6 Katholiker; i dette Aar døde Joze de Costa efter et Aars Sygdom, under hvilken han gav alle dem, der besøgte ham, et godt Formaningens Ord. Vel udeblev for vor Kiernander ikke Rigdommens Fæder, men Herren lod ham atter blive fattig, og han døde i stor Armod, men i ydmyg Virksomhed i Chinsura 1799.

Have vi i Kiernander et Vidnes-

byrd om den Betydning, som Pietismen har hævet for Sveriges Kirke, saa møde vi i samme Aarhundrede andre svenske Missionærer, som viser os, at ogsaa Brødre menigheden har hævet en ikke ubetydelig Indflydelse paa det aandelige Liv i Sverige. Fra Midten af det 18de Aarhundrede til 1835 har 7 Svensker virket til forskjellige Tider som Missionærer i Brødre menighedens Tjeneste i forskjellige Dele af Verden nemlig i Lapland, Grønland, Labrador, Surinam, Vestindien samt Sydafrika. Vi anjøre dem efter Tidsfølgen.

Elias Östergren var født i Stockholm den 19de Juli 1707. Af Profession Skomager blev han udsendt 1741 som Missionær sammen med en Bähr til Lapland, men af dette ligesom af et foregaaende Missionsforsøg af Brødre menigheden blandt Lapperne 1743 blev der lidet eller intet Resultat. Östergren virkede paa flere Steder i Sverige og døde i Gnadau den 22de Februar 1797.

Peter Rudberg, ligeledes Skomager i Stockholm, blev vunden for Brødre menigheden ved den ovennævnte Bähr og udgik 1755 til Grønland, hvor han virkede i 10 Aar og døde 8 derefter i Hernnhut 1773.

Peter Jakob Planta var født i Jönköping den 7de December 1721 af en gudsfrygtig Familie, hvor han tidlig fik dybe Sandhedsindtryk, som han medbragte, da han blev optaget i Lære hos en berømt Kirurg og Apotheker i Göteborg. Her havde han det godt, saalænge han kunde være med paa Alt i Husets verdslige Tone, men fik adskillig Fortræd, da han blev stille og alvorlig. To i samme Hus kom til Vækkelse, og Stemmningen blev bedre mod ham. Han indførtes i en liden Vennekreds af Brødre menighedens Venner, som han blev et

Medlem af. Ved denne Tid tilbødes Planta af Kongens Livlæge, som da var i Gøteborg, en Plads paa det kongelige Apotek i Stockholm, hvor han forblev til 1747, da han drog til Hermannhut, opholdt sig nogle Aar i England og modtog Kalbelse til Missionær paa Jamaika. Her havde Brødrene en da lidt tilbagegaaende Missionsvirksomhed med 6 Stationer fra 1754 af. Planta gjorde udmærket Tjeneste baade som Læge og Missionær, almindelig agtet af alle og nød uforstyrret Ro under det store Rejseroprør 1776. Efter 20 Aars Tjeneste paa Jamaika vendte han tilbage til England, hvor han fortsatte sin Praxis i Brødremenigheden i Delfbrook, saalænge han formaaede. Herren løste ham ud af Livets Trængsler 1815, 94 Aar gammel og 4 Dage efter hans Datter, som styrede hans Hus, saa de samme Dag førtes til sit sidste Hvilested.

Sven Andersson, født i Nærheden af Gøteborg 14de August 1746 af Bondeforeldre, var uddannet som Sadelmager. Han kaldtes 1775 til Missionær paa Labrador, hvor han var stationeret først i Main, siden i Hossenthal, hvor han døde 1816, efterladende en vel-signet Ihukommelse om trofast Arbejde i Herrens Vingaard.

Lundberg kom omtrent 1785 til Den St. Thomas i Vestindien, hvor han virkede nogle Aar som Missionær, indtil han bukkede under for Klimatet og døde derude. Han efterlod en Søn, Johannes Lundberg, født 1786, som virkede fra 1811 til 1850 i Labradormissionen, de sidste 21 Aar som Præses; han er en af Labradors mest betydningsfulde Missionærer; død 1856. Hans Søn, Johs Eugen Lundberg, født 1820, er Præses for Missionen paa Musquitohysten.

Hans Peter Hallbed var født i Malmø og udgif 1817 som Missionær

til Gnadenthal i Sydafrika. Aar 1836 var han hjemme, kaldet til Brødremenighedens almindelige Synode, ved hvilken han blev ordineret først til Præst og Dagen derpaa til Biskop. Som saadan virkede han i Gnadenthal, hvor han døde allerede den 25de November 1840 i sine bedste Aar. Han var en usædvanlig kraftfuld Mand og en betydningsfuld Personlighed paa Missionens Omraade. Hans Minde lever agtet og elsket baade i Afrika og Europa.

Eugenius Hartwig, født i Norrkøping den 20de November 1798 af jødiske Forældre, kom 1812 til Gøteborg paa et Handelskontor, blev ført til Kristendommen og døbt 1823 af Domprovst Hummel. Ved den samme Tid blev han bekendt med Brødremenighedens Venner i Gøteborg og lod sig optage blandt disse 1724 i Zeist i Holland. 1835 blev han udsendt til Den Antigua i Vestindien, hvor han arbejdede 6 Aar, blev saa forflyttet til St. Thomas og røgtede, ved Siden af sit Missionærkald, ogsaa som Forstander Missionsøkonomien for de 3 danske Der. 1852 forlod han Missionen, var en Tid ansat ved en Brødremenighedsafdeling i Amerika og er nu i Hermannhut.

Foruden disse Brødremenigheds-Missionærer maa vi endnu nævne tvende, som hver paa sin Kant have været virksomme i det engelske Missionssektors Tjeneste. Den ene er **Kornelius Rahmn**, som i Londonermissionssektabet 1817 afgik til Buriäterne i Sibirien. Det følgende Aar ankom han til Irkutsk, og grundede senere Stationer i Carepta og Astrachan; men paa den russiske Keisers Befaling maatte denne Mission standse 1823. Rahmn var siden Præst hjemme i sit Fædreland, hvor han inden Gøteborgs Stift virkede varmt for Missionens Sag lige til sin Død. Den

anden af de nævnte Missionærer er den endnu levende Dr. theol. Peter Fjellstedt; svensk Præst, og derpaa en kort Tid forberedt i Missionsinstitutet i Basel indtraadte han 1829 i det engelskfirkelige Missionsfællesskabs Tjeneste og blev først en Tid som Discipel i dette Selskabs Institut i London, siden en Tid som Lærer ved Institutet i Basel. Derpaa arbejdede han 5 Aar blandt Tamulerner i Indien, men nødtes for sin Helbreds Skyld til at vende tilbage til England. Derpaa afgik han til Magnesia i Lille-Asien og virkede nu især ved Bibeloversættelse og Skriftudbredelse blandt Tyrkerne indtil Udgangen af 1840. Efter sin Tilbagekomst blev han en af Missionsfællesskabets allerkræftigste Befordrere hjemme og har virket i den Henseende uberegnelig meget for Missionen*).

Allerede i Aarhundredets 2 første Decennier begyndte der at høre sig Interesse og Kjærlighed for Missionen blandt Sveriges Kristne. Betegnende er i denne Henseende, at 1818 begyndte den første svenske Missionstidende at udgives. Denne Tidende var først et Ugeskrift, medens i senere Tid ingen Missionstidende udkommer oftere end en Gang maanedlig. Denne Tidende, der kaldtes „Underrættelser om evangelii fremgang i alla verdensdelar“, repræsenterede ligesaa vel mere voxende Bibeludbredelsesag som ogsaa den begyndende Missionsinteresse og indeholdt mest Uddrag af udenlandske Tidsskrifter af samme Slags, hvortil kom flere og flere Meddelelser fra Fædrelandet.

I Oktober 1819 fremkom en alvorlig Opmuntring til de Troende i Sverige om at vaagne op og betænke sine hellige, hidtil forsømte Pligter mod de medfor-

* Om Fjellstedt se Fortællingen „Stobstjerner“ i „For Hjemmets“ 9de Aargang (1878) Side 605 flg.

Løste Hedningers Sjæle, og ved den samme Tid findes de første Redegjørelser for Missionsbidrag, der indkom specielt i Anledning af et i 1816 trykt Uddrag af det engelske Missionsfællesskabs Beretninger for Aarene 1795—1815. Af dem, der da især virkede for Missionsfællesskabets Sag, maa vi nævne en Mand, som snart skulde blive af endnu langt større Betydning for dens Udvikling, nemlig Grosserer Gustav Th. Rehner, det svenske Bibelselskabs Arkivar og svensk Agent for det britiske og udenlandske Bibelselskab. Fra 1825 omdannedes det ovennævnte Tidsskrift til et Maanedsskrift under Titel Uriel eller „Nyt och Gamalt från Nådens Rike“, og dette udkom i 9 Aar, indtil det 1834 udlukkende blev anvendt for Missionen, under Navn af „Missionsbidning“; en af de virksomste Befordrere af denne Forandring var den nævnte Rehner.

I Mellemtiden havde der dannet sig et lidet Missionsfællesskab i Gøteborg, det første i Sverige Aar 1829. Dets hovedsagelige Virksomhed bestod i Udgivelsen af gode Missionskrifter, men til nogen større Betydning kom det aldrig. Dog har dette Selskab i Forening med Missionsbidningens Udgivelse og et Besøg, som den ovenfor nævnte Cornelius Rahmn gjorde i Fædrelandet, hvorunder han gav mange modtagelige Sind dybe Missionsindtryk, forberedt og dannet Overgangen til den nye Periode af Missionsfællesskabets Historie i Sverige, der begyndte med det svenske Missionsfællesskabs Stiftelse Aar 1835.

Efter at Ovenstaaende var indsendt til Redaktionen af „Kirkelig Kalender“, har Danmarks Missions-Veteran, Dr. Kalar, i det af ham fortrinlig redigerede „Dansk Missionsblad“ leveret et Uddrag

af et af Scandinaviens første Missionsarbejder, betitlet „kort Beskrivning om Provinsen Nya Sverige uti Amerika, som förtiden af the Engelske kallas Pennsylvania. Af lärde och trovärdige mäns skrifter och berättelser ihopälad och sammestrefven samt med åtfyllige Figurer utzirad af Thomas Campanius Holm“ (Sønnesøn til Missionsären), Stockholm 1702—4, hvoraf et Exemplar findes paa Danmarks Universitetsbibliothek. Vi henviser til „Missionsbladet“ og anbefale norske Missionsvenner at stifte Bekendtskab med det.

I den amerikanske Profesfor Fritschels „Geschichte der kristlichen Missionen unter den Indianern Nordamerikas im 17 und 18 Jahrhundert“ (Nürnberg 1870) omtales Svenskerne's Missionsgjerning, Side 149, meget kort, og der ophyses om den første Luthers Kate-

kismus paa det amerikansk-virginiske Sprog, „at den laa i 40 Aar som Manuscript, indtil den blev trykt 1696 af Kong Karl den 9de.“ Kongens Sekretær Viljenblad skrev en Fortale til den, og som Anhang havde den et indisk Vokabular. Et Exemplar af denne mærkelige Katekismus gjemmes endnu paa Statsbibliotheket i Philadelphia.

Det meste Udbytte af Dr. Kalkars Uddrag, der intet væsentlig nyt historisk Bidrag yder til den i vor Artikel meddelte kortere Beskrivelse, bestaar i udførlige Udtalelser fra Svenskerne's som ogsaa fra Indianerne's Side om den uoplyste Forstaaelse, som herskede fra begge Sider, ligesom „der lyder“, siger Dr. Kalkar, „et andet kjerligere Sprog fra disse svenske Nybyggere end det, der sædvanligt høres nu angaaende Indianerne i Nordamerika.“

Manilla.

[Af Dr. Kar. von Scherzer].

Den af Magelhaens og Bizafetta i Marts 1521 opdagede og siden 1570 af Spanierne beherskede Øgruppe Filippinerne omfatter det store Antal af flere hundrede Øer og Holmer, som strækker sig mellem 5 og 21 Grader nordlig Bredde og i Øst begrændses af den nordlige Del af det stille Hav, i Vest af det kinesiske, medens de i Nord ligger 80 Sømil fra Den Formosa, i Syd 45 Sømil fra Borneo. Den hele Gruppe strækker sig over 16 Bredde- og 9 Længdegrader og indtager et Fladerum omtrent saa stort som hele Kongeriget Ungarn med Kroatien og Slavonien. Men af alle disse Øer er blot to af betydeligere Størrelse, nemlig Luzon eller Ma-

nilla, som er en Trediedel større, og Mindanao, som er omtrent halv saa stor som Irland. Efter disse to største Øer følger med Hensyn til Omfang og økonomisk Betydning: Panaz, Negros, Mandoro, Samar, Legze, Cebu og Bahaman, af hvilke den største, Panaz, er Halvparten og den mindste, Cebu, blot en Femtedel saa stor som Sicilien. De følgende Meddelelser angaar blot Luzon, den i kommerciel Henseende vistnok vigtigste Ø af Gruppen.

Luzons mest fremtrædende Eiendommelighed er dens Inddeling i to Halvøer, en nordlig, som danner den mere bjergfulde Hoveddel og hedder Luzania, og en sydlig, smalere, af Spanierne benævnet:

Camarines. Navnet Luzon skal efter spanske Berfere over Filippinerne komme af „Losong,” som i det tagalske Sprog betegner den Træmorter, hvori de Indfødtes Hovednæringsmiddel, Ris, renses og stødes. De første Spaniere, som kom til Den og i hver Hytte fandt dette eie-dommelige, tunge Stykke Husgeraad, kaldte den nyopdagede *D* „Isla de los Losenes“, hvoraf i Tidens Løb Luzon skal have dannet sig. Andre Forfattere, hvoriblandt den bekjendte østerrigske Rejsende Friherre Racl von Hügel, mener, at dette Navn sandsynligvis er givet Den af de indvandrede Malayer, som nedfattede sig langs med Bugten, og i sammes Form fandt en Lighed med dette, for en Indier det nødvendige af alt Husgeraad. Den hele, ofte med en høiet Arm sammenlignede *D*, er maalt i lige Linie 420, med sine Krumninger derimod 550 engelske Mile lang, medens dens største Bredde beløber sig til 135, dens mindste (paa den omtrent 50 Mile lange Fordtange ved Tahabas) kun til 10 eng. Mile. Størstedelen af de talrige Floder løber ud i Havet ved Dens Vest- eller Nordkyst og forbinder med et forholdsvis kort Løb en paafaldende rivende Hurtighed.

Foruden paa Floder er Luzon ogsaa rig paa farbare, fiskerige Indsøer. Den største af dem er Lago de Bay, derefter kommer Lago de Taal, de Canaren og de Cagahan. Foruden disse stadige Vandløb opstaar i Løbet af Regntiden ogsaa periodiske Søer, som med Hensyn til den Frugtbarhed, de meddele de af dem overfløede Egne, kan sammenlignes med Nilens og Ganges's Overfløommelser.

Saa vel Havet som Indsøerne er over al Maade rige paa de forskjelligste Fiskearter, som sælges paa Lørdene til Spotpris. Ogsaa Trepan (de Indfødtes Balatee

et Slags Snegle, en kinesisk Delikatess), findes paa mange Steder af Kysten og udføres til China. Ligesaa er der paa flere Steder Fiskerier af Perlesøsters, som forskner de kinesiske og europæiske Markeder med en stor Del af sit Dplag af Perlemor.

Luzons Klima er væsentlig betinget af dens geografiske Beliggenhed og Indflydelsen af de Monsunvinde, som blæser nordensfor Ækvator. Nordøstmonsunen varer fra November til Marts, Sydvestmonsunen fra April til Oktober. Paa Vestsiden af Den begynder Regntiden i Begyndelsen af Juni og varer til Slutningen af September, ligesom paa den største Del af det indiske Fastland. Den aarlige Regnmængde er meget betydelig paa Vestkysten; den beløber sig til mellem 84 og 114 Tommer. Naar Monsunerne veksler, indtræffer undertiden hine frygtelige Storme, som ere Soman den bekjendte under Navn af Tsjuns og navnlig ved Høstjævnøgntider, naar Nordøstmonsunen indtræffer, anretter store Delæggelser. For denne Søbe er dog alle de Dele af Øgruppen befriede, som ligge indenfor 10 Grader af Ækvator, for Exempel Mindanao, ligesom alle Øerne mellem denne og Borneo. Paa Østkysten derimod kommer den meteoriske Medbørd med Nordøstmonsunen, vistnok som Følge af den nærliggende store Bjergkjede, Caraballos, der, endstjønt den blot paa faa Steder overstiger en Høide af 6000 Fod, dog i meteorologisk Henseende udøver ganske den samme Virkning som Gathshbjergene i det sydlige Indien. Thermometeret stiger ved Kysten sjelden over 36 Gr. og falder ikke under 24 Gr. Celsius.

Planteværten ligner i Almindelighed den paa Sundagruppernes Øer. Fordens umaadelige Frugtbarhed forbauser end mere ved Planteformernes Mang-

foldighed. Næsten alle Værter og Næringsplanter, der høre hjemme i den tropiske og subtropiske Zone, vore her i den rigeste Yppighed.

Filippinerne beboes af to forskellige Menneſteracer, af Malayer, ſom udgjør den ſtore Maſſe af Befolkningen, og Negritos eller Negrillos, ſom blot bebor fem Der, Luzon, Negros, Panaz, Mindoro og Mindanao, og det de utilgængeligſte Dele deraf. Filippinerneſ Malayer, ſom beſtaa af forſkjellige Folkeſlag, ere af Middelhøide og have bred, flad Næſe og tykke Læber, deres Haar er ſort, ſtridt og pjuſket, Skægget meget tyndt, Anſigtsfarven olivenbrun; Negritos, det vil ſige de ſmaa Negre, ſaaledes kaldte paa Grund af ſin uanſeelige Vært, ere ſmaa, og deres Hudfarve er mindre ſort, deres Anſigtsſtræk mindre hæslige end deres Stammebeſlægtede i Afrika. Degruppens hele Befolkning udgjør over 5 Millioner Sjæle eller omtrent Halvparten ſaa mange ſom Indbyggerne paa den ene D. Java. Af diſſe ere 2000 Spaniere og andre Europæere, 5000 Kreoler (Efterkommere af Forældre fødte i Spanien), 4,880,000 Malayer (Tagaler, Flocos, Pampanzas, Pangasinans, Cagahas og Bicolos), 25,000 Meſtizer (Aſtom af Spaniere og Malayer), 25,000 Negritos og 65,000 Chineſere og chineſiſke Meſtizer. Malayerne blive af Spanierne i ſocial Henſeende delte i to Klaſſer: de civiliserede Beboere af Kyſterne, Sletterne og Dalene (der tilhøre ſer forſkjellige Folkeſlag), og de raære Folkeſtammer, ſom bebo Bjergene og Bjelddalene i det Indre af Landet og tale ikke mindre end 15 forſkjellige Mundarter. Den Manillaſ Befolkning beſtaar ſig i det Hele til omtrent 2,650,000 Sjæle, hvoraf blot 500 Spaniere og andre Europæere. Manilla er delt i tre ſtore Hovedafdelinger: Coſta, Contra

Coſta og Centro, Navne, ſom ere ensbedyden- de med den veſtre Side, den øſtliche Side og Centrum, og hidrører fra den Tid af, da de forſkjellige Dele af Den efter hinanden bleve underlagte det ſpaniſke Herredømme. Den nyſte Inddeling er i 35 Provinſer og 12 Diſtrikter.

Af Udførelſeartiklerne nævne vi:

1) Sukker. Af dette Produkt varierer den aarlige Udførelſe mellem 7—800,000 ſpaniſke Piculs (d. e. Centner), ſom for ſtørſte Dele udfiktes til Auſtralien og Havnene paa Veſtkyſten af Nordamerika, medens blot en Trediedel af den hele Mængde gaar til England.

Under Sukkerkriſen i 1856, da en Picul folgtes for 14 Peſos (Daler), blev der gjort uhyre Forretninger i den Artikel; ſiden er Prisen igjen, efter Sukkerets Beſtaffenhed, gaaet ned til 5 $\frac{1}{2}$ og 3 $\frac{1}{2}$ Peſos pr. Pecul.

2) Tobak. Dette ſaa vel fabrikerede ſom i raaf Tilſtand udførte Naturprodukt, er for nærværende endog af mindre Betydning for det europæiſke end aſiatiſke Marked, idet der nemlig i hele Indien og paa Zerne i det malayiſke Arkipel næſten udelukkende og med afgjort Forjærlighed røges Manillaſtobak. Efter en femaarig Gjennemſnitſberetning bliver der (foruden den Mængde, ſom Kolonialregjeringen ligeſom en Afgift ſender til Spanien) aarlig ført til Markeds henved 900—1000 Millioner Stykker Cigarer og 100,000 Centner Tobakſblade.

Regjeringen kjøber hele Tobakſkøften af Planterne til en beſtemt Pris og lader derefter paa egen Regning Cigarerne fabrikere, hvortil ellers Ingen er berettiget. Der findes paa Luzon to ſtore Cigarfabriker, ſom tilſammen beſtjæftiger 17 til 20,000 meſt kvindelige Arbeidere.

I diſſe forſkjellige Indretninger forarbejdes aarlig 11 til 1200 Millioner

Cigarer. Naar man tager de talrige Helligdage i den katholske Kalender, da der ikke arbeides, med i Beregningen, saa fremgaar deraf, at der paa de virkelige Arbeidsdage daglig forfærdiges indtil 5 Millioner Cigarer. I Gjennemsnit for-tjener Cigararbeidere 2@4 Realer (25 til 50 Skill. norsk) pr. Dag. Til For-arbejdelsen af Cigarerne (Furos) brugs blot Fruentimmer, til Papircigaretterne udelukkende Mandfolk. Af sidst-nævnte er en Arbejder istand til daglig at levere 3,750 Stykker (i 150 Pakker paa 25 Stykker).

Buzons fornemste Tobaksdistrikter ere Cagayan og Bisaya. I disse to Distrikter beløber den aarlige Tobakshøst sig tilsammen til omtrent 180,000 Centner. Deraf sendes henved 8000 Centner i Blade til Spanien, Resten bliver i Manilla forarbejdet til Cigarer, hvoraf hver Maaned Partier paa 12—15000 Kasser a 1000 Stykker i saakaldte „Lots“ sælges til Høifthydende.

Udenfor den Tid, da offentlige Auktio-ner afholdes, kan man blot faa kjøbt paa engang indtil 1000 Stykker Cigarer af Regjeringen, en saameget besværligere og unyttigere Forholdsregel, som man blot behøver at sende ligesaa mange Personer til Tobaksudsalget, som man ønsker at faa Tusinder af Cigarer. Som Følge af det meget betydelige Cigarforbrug paa selve Ven, hvori begge Kjøn deltager, er undertiden det Tilfælde indtraadt, at de Forraad, der haves, ikke er tilstrækkelige for strax at tilveiebringe den til Udskibningen fornødne Mængde. Denne Uleilighed skal nu afhjælpes derved, at Tobaksdyrkingen udvides og Antallet af Cigarfabrikkerne forøges.

3) Manillahamp. En vigtig Udførselsartikel er Manillahampen (abaca), som dog ikke indhøstes af den sædvanlige Hampplante (*Cannabis sativa*), men

af Bladtrevlerne paa en Bananasart (*Musa textilis*), og hvoraf der aarlig allerede kommer over 450,000 Piculs i Handelen. Deraf gaar 300,000 Piculs til New York og 120,000 til London, medens omtrent 30,000 Piculs forarbejdes i selve Manilla til Stikstoug og dels udføres til China, Singapore, Australien og Californien, dels forbruges paa indenlandske Stibe. Planten, som voxer vild paa Filippinerne og stundom danner hele Stove, behøver, for at trives godt, en Gjennemsnitsvarme af 25 Gr. C. i Skyggen og vilde derfor ikke kunne dyrkes i nogen Del af Europa. Stammen bliver 10—14 Fod høi og henved 6 Tommer tyk og har omtrent 8 Fod lange, 1½ Fod brede, fordetmeste meget mørkegrønne Blade. Frugten er mindre end almindelige Bananer, bliver ikke saa smukt gul og er ikke spiselig. Paa et Fladerum af 5000 eng. Kvadratalen voxer omtrent 1000 Abacaplanter. Naar Hampen skal indhøstes, bliver Stammen afftaaren, saasnart som Frugtstuden kommer tilshyne; derpaa borttager man de uhyre Blade, der tjener Bøflerne til Føde, og lader Stammen staa tre hele Dage i det Frie og gjære. D derpaa bliver de affallede Stykker trukne gjennem to Jern for at stille den ved Gjæringen temmelig mørnede Bark fra de Hamptrevler, som nu kommer tilshyne; er disse ikke rene nok, gjentages dette en eller to Gange, hvorpaa Trevlerne lægges i Solen og tørres. En øvet Haand formaar paa denne Maade at indhøste 8—10 Fod lang Hamp. Endstjønt Abacahampen ser ualmindelig sirlig ud, er den ikke desto mindre i Besiddelse af en overordentlig Seighed og er varigere, lettere og billigere end den russiske Hamp. Man har endog saa forsøgt at bruge de fine, hvide Sorter deraf til Arbejder, hvortil man

før blot har benyttet Hestehaar. Selv efterat den er udslidt og næsten opbrugt, tjener denne Hampefort til et fortræffeligt Emne for Papirfabrikationen.

Tafelagen paa mange amerikanske Skibe bestaar udelukkende af denne Træplante, og den Tilvirkning, der under Betegnelsen „white rope” finder saa stor Afsetning paa Bostons Marked, er ikke andet end Lougverk forarbejdet af Manillahamp.

4) Af Sapantra (Caesalpinia Sapan), som over hele Asien i mange Aarhundreder er bleven brugt til Farvning, men først kort Tid før Amerikas Opdagelse indførtes i Europa, udføres aarlig 60—70,000 Piculs til Storbritannien, Nordamerika og China. Imidlertid indeholder den bedste Sort (Misfamis), som kommer fra Den Mindanao, kun halvt saameget Farvestof som det saakaldte Brasils- eller Nicaraguatra, og Farven er mindre glinsende. Prisen varierer fra $1\frac{1}{2}$ til $3\frac{1}{2}$ Dollars pr. Picul.

Saa Lande paa Jorden ere rigere paa Bygnings-, Pragt- og Farvetræarter end Filippinerne's Gruppe.

De øvrige Udsørselsartikler, som Indigo, Kaffe, Kokosolje, Mastix eller Almaciga (et Slags Harpir), Rør (Rotang og Bambus), Bomuld, Straahatte, Skildpadde, Perlemorskjæl, Bøsfælskind, Kauris (Søstjæl) osv. er nu for Tiden af ringe Betydning; men meget deraf vil dog blive af Bigtighed for den europæiske Handel, saasnart som engang Dens politiske og kommercielle Forholde stiller sig gunstigere for Dmætningen.

For Mellemhandelen er den over hele Gruppen udbredte Dyrkning af Risplanten af stor Betydning. Der bliver paa Filippinerne, hvor Ris udgjør den indfødte Befolknings Hovednæringsmiddel, dyrket otte forskellige Slags af denne Plante.

Gaader og Opgaver.

No. 108.:

(Hvert Nummer er en Gaade, og de 4 Ord udgjør et Ordsprog).

1. Det siges kan om et Portræt
Dg ligesaa om tvende Draaber,
Dg Effo giver ogsaa det
Til Soar, naar man i Skoven raaber.
2. Hermed betegnes noget Ungt,
Som ofte øver sine Lunger.
3. At gjøre dette ei er tungt, —
Det gjør en Rat med sine Unger.
4. Nu gætter du den hele Rest, —
Jeg derfor tier, det er bedst.

(XX.)

No. 109.:

What is that which we often return, but never borrow?

No. 110.:

Find en Søhøls Navn i følgende Anagram: Honor est a Nilo.

Oplysning paa Gaaderne i No. 6.

No. 105.: Du Rat. Dufat (en Guldmynt).

No. 106.: The axle tree.

No. 107.: Han tabte \$44. og Støvlernes virkelige Kofteende.

Blandinger — Nytt og Gammelt.

Om det gamle Cartago skrives til „Köln. Zeit.“ Vi begave os i Eftermiddag til Kartagos Ruiner. Hvis den gamle Kato saa dem nu, vilde han være fornøiet. Hans Ord Carthaginem esse delendam (d. e. Kartago bør ødelægges), er gaaet i Opfyldelse saaledes, som det sjældent hender en By. Romere har ødelagt den gamle sønneste By og atter opbygget den, Kristendommen har nedstyrret dens hedenske Monumenter, Vandalerne har draget over Landet, Araberne har huseret der, og nu er der ikke Sten paa Sten tilbage. Der er ikke engang en Ruinhøi, der er blot et udstrakt, mørkt Felt, tæt overfaaet med Stene af en Rhytnæves Størrelse. Gamle Teglstene hist og her, endnu forsynede med Tilvirkerens Mærke, ligge omstrøede, ligesaa smaa Fragmenter af dyrebare Stenarter og blandt disse andre med Levninger af indribjede Tegninger; en Udhuiling i Jorden udviser Stedet, hvor det forrige Amphitheater stod; uformelige Murstykker er det sidste, som findes igjen af Templer og Theatre. De brugbare Stene, som endnu fandtes, har Landets Beboere brudt ud for at bygge sin By Tunis, og de har under sit tusindaarige Herredømme i den Henseende fuldkommen renset Pladsen. Blot de Cisterner, i hvilke det ældste Kartago samlede sit Vandbehov, kan endnu tydeligt gjenkjendes, ligesom ogsaa længere inde i Landet nogle Dufin forfaldne Brønde med faa Fod Vand. Den arabiske Jæger sniger

sig om Aften hen til disse Brønde og kaster en Sten ned i dem. Dette er Alt, hvad der endnu findes paa det Sted, hvor Havets Tyrstinde har haft sit Sæde, hvor Hannibals Krigsflarer, og den mægtige faldne Romers kraftige Skikkelse har stuuet ud over Egnen, som ligger i Nutidens Dagslys, en Stenørken med Duereeder. Blot i det Fjerne hever sig endnu et mægtigt Vidnesbyrd om den gamle Herlighed, nemlig Vandledningen til de romerske Kartagofilder fra mons Zeugitanus og Zuecharus, det nuværende Djebel Zaghouan og Djebel Djouga. Som bekendt blev Byen, allerede kort efterat Scipio havde ødelagt den, atter koloniseret af Cajus Gracchus. Paa Keiser Hadrians Tid var den blomstret saaledes op, at Indbyggerne ikke længere kunde nøie sig med sine Cisterner; det er overhovedet vanskeligt at forestaa, hvorledes Kartagenierne har kunnet nøie sig med Regnvandet, isald Veirforholdene har været de samme som nu. Paa deres Begjæring lod Hadrian bygge en Aquædukt (d. e. Vandledning) paa 8—10 Miles Længde, der ledede de nævnte Bjergets fortræffelige Rilder til Kartago. Ødelagt af Gelimor, den sidste Vandalerfonge, istandsattes Verket af Belisar, affares siden af Araberne, gjenoprettedes paany, men ødelagdes tilsidst af Spanierne, da de beleirede Tunis. — 3 geografiske Mile fra Byen, ved Mochamedia, staar endnu kjæmpemæssige Querader, der er langt mere storartede,

end alle Alqvædrufter i den romerske Campagna, de ældste, ogsaa byggede af Kvaderstene, de senere Aarhundreders Arbejder af Tegl og Andet. Den nuværende Bey har givet sin By Tunis en dyrebar Gade, idet han har ladet restaurere den gamle Vandledning. Franske Ingeniører har undersøgt de eksisterende Levninger og fundet en stor Del af den forrige Kanal brugbar og ved Hjælp af moderne Mørføret disse Stykker med hverandre. Der, hvor de med Hydraulikken lidet for- troelige Gamle byggede sine høie Hvælvbuer, har Franskmændene gaaet tilverks efter Nutidens Principer og derved gjort Arbejdet ikke altfor kostbart. Det vil sige for Ingeniørerne, thi Beyen, sit Lands mest snyderde Mand, har maattet betale for den vel 7 Gange saameget, som den var værdt. Ingeniører og Ministre har stukket i Kommen hver sin Del af Gevinsten, og man nævner ligeud de europæiske Agenter, som hertil har medvirket, og taget sin Del af Rovet.

Planen til en ny Jernbane i Centralafrika skal, skrives der i L'Exploration, for Tiden være meget oppe i England, hvor den omfattes med stor Interesse af Regjeringen. Ideen er udgaaet fra Stanley. I Manchester har der været afholdt et stort Møde for at diskutere den, og de store Handels- og Industridrivende der har optaget den særdeles gunstigt. Et Kompagni med en

Kapital af 60 Millioner Frank's skal være paa gode Veie til at komme istand. Jernbanen er tænkt at skulle udgaa fra Zambesefloden, der som bekendt falder i Havet paa Ostkysten, derfra skal den gaa mod Nord til Zanzibar, ogsaa paa Ostkysten, idet den passerer den store Nyassa-Sø, hvor der allerede nu eksisterer en stotst By, Missionsbyen Livingstonia. Jernbanens Længde kommer til at være 400 eng. Mile, og hertil slutter sig som farbar Handelsvei desuden 1300 Mile paa Søer og Floder.

Fordum og nu. — „For i Verden var det saa, at næsten alle, som skred, naar det gjaldt Kongerne og de Høitstaaende, neppe kunde finde Ord, krybende og ydmyge nok. Nu er man i vort Land, og de fleste andre, kommet fra denne Skif, men istedet er det ikke usædvanligt at se en adelig af Presfens Organer krybe for Demagogiets Storheder og løbe alle deres Grinder med en Jver og en Ydmyghed, som i den Henseende Intet lader tilbage at ønske. Vi overlade til en sund, tænkende Almenhed at afgjøre, hvad der er mest væmmeligt, det første Spytstikkeri, eller det sidste, den radikale Servilisme.“ (Mgbl.).

Keiserinde Charlottes Besindende skal ifølge de sidste Efterretninger fra Brüssel have forbedret sig betydelig, saa at man nu nærer grundet Haab om hendes fuldstændige Helbredelse.

 Det er fordelagtigt for begge Parter, at Kontingenten indsendes i Tide. Saasnart Betaling indløber, skal Kwittering blive sendt; hvis den ikke kommer inden 2 Uger efter Afsendelsen af Pengene [eller for Pacific-Staternes Vedkommende inden 4 Uger], saa skriv igjen og meld det. Send Pengene paa en betryggende Maade, saa de ikke blive borte undervejs.

Adresse: **R. Thronsfen**, Drawer 14, Decorah, Iowa.

Indhold: Landsbyskirken.—En ung Pigs Historie.—Singapore.—Sev Mar blandt de røde Indianere.—Svensk Mission og Missionærer indt. l. 1835.—Manill.—Gaader og Dpgaver.—Blandinger.—N. t. o. j. Gammelt.

E. MATHER,
JUSTICE OF THE PEACE,
COLLECTING AGENT.

Office over Spencers Harness Store - DECORAH, IOWA.

M. N. JOHNSON & BROTHER,
Attorneys at Law,

M. N. Johnson,
NOTARY PUBLIC.

DECORAH, IOWA.

18de Bind af „For Sjemmet“,

indeholdende blandt Andet: Gustav Vasa, en interessant Skildring af Sveriges Historie, samt den ypperlige Fortælling Pater Clemens, der gaar ind paa Forskjellen mellem Protestanter og Katholiker, sendes portofrit for \$1.00.

Adresse N. Thronsdjen, Decorah, Iowa.

RUTH BROTHERS,

DECORAH, IOWA,

handler med Stangjern, Spiger og Glas, Koge- og Kaffeovne samt Kobber- og Blisvarer, Gaardsredskaber og Verktøi, Bygningsmaterialier, saasom Binduesglas, Døre, Blinds, Bygningspapir, Blyhvidt og Olie.

Kobber- og Blisvarer repareres. Tagrender forfærdiges til billige Priser

---

ST. CLOUD HOTEL,

DECORAH, IOWA.

anbefales Landsmænd og andre Reisende af Cieren D. L. Hamre.

☞ En Leiestald med gode Heste og Kjøretøier er forbunden med Hotellet.

P. H. WHALEN

handler med

Manufaktur- og Kolonialvarer,

Hadde og Huer, Støvler og Sko etc. etc.

Syd siden af Water Str. = = = Decorah, Iowa.

DAN. NOBLE,
SADELMAGER,

handler med

Sadler, Svøber, Bidsler etc.

Decorah, - - - - Iowa.

O. A. FOSS,

handler med

K rdiggjorte Støvler og Sko.

Tillige gøres alt Slags Skot i efter Bestilling af de bedste Materialier og Reparation udføres godt og billigt. Til Skomagere og dem, som ønsker at gjøre sit eget Skot i, har jeg altid et stort Oplag af Læder og Stind V rkt i og Alt, som tilhører Skomagerprofessjonen. Skriftlige Ordres modtages og erpederes prompte til laveste Priser.

O. A. Foss,

Decorah, Iowa.

 ldre Bind af „For Hjemmet“.

11te Bind (1876 I.) og 17de Bind (1879 I.) er udsolgt.

12te Bind (1876, II.) indeholdende de interessante Fortællinger „Bleedatteren“ og „De to Blinde“, samt meget andet interessant Læsestof tilsendes portofrit for 60 Cents.

13de Bind (1877, I) indeholdende de fortrinlige Fortællinger „Alpefjoven“, „Mod Himlen“ (Forfatterindens Ungdomshistorie), „Onfelen fra Amerika“, „En Gut fra Londons Gader“, saavel som flere mindre Fortællinger; den interessante historiske Skildring „Karl den Tolvte i Norge“; henimod 30 andre større og mindre Artikler, adskillige Digte, 15 Gaader og 116 Blandinger tilsendes portofrit for 80 Cents.

14de Bind (1877, II) indeholdende sidste Afdeling af Fortællingen „Mod Himlen“ (Forfatterindens Husliv), Fortællingerne „Oljefj ren“, „Alene“, „En Juleaften paa Gaaraas“ samt meget andet fortrinligt Læsestof tilsendes portofrit for 80 Cents, begge disse Bind for \$1.50.

15de Bind (1878, I.) indeholdende 1ste Halvdel af den interessante Skildring „Philip Ashton eller den nye Robinson“, „Martyren i St. Andrews“, „Jacob Flints Reise“, „Arkimedes“, m. m. M., sendes portofrit for \$1.00

16de Bind (1878, II.) indeholdende sidste Halvdel af Fortællingen „Philip Ashton“, „Elisabeth“, en dansk Fortælling, „Stanleys Reise paa Kongofloden“, „Skovstjernen“ (Missionær Fjellstedts Ungdomshistorie) og meget andet interessant Læsestof, sendes portofrit for \$1.00; begge disse Bind for \$2.00; alle 5 Bind (12—16) portofrit for \$3.50.

Hvert Bind bestaar af 12 Hefter og udgjør 384 store Oktavsider, Titelblad og Indholdsregister indbefattet.

Adresse: **R. Thronhj n,**

Dr. 14, Decorah, Iowa.

To Søstre, en Fortælling fra en norsk Fjeldbygd (4 Hefter af „For Hjemmet“) portofrit for 25 Cts.

Adresse: **R. Thronhj n, Dr. 14, Decorah, Iowa.**

Den nye norske Barberstue er i Basementet i Adams nye Blok, H rnet af Water og Winnebago Streets, Decorah, Iowa.

M. D. Solberg.

Iver Larsen
følger udelukkende for Kontant og handler med
DRYGOODS, NOTIONS,
Færdiggjorte Klæder,
Hatte, Huer, Støvler, Sko, Kolonialvarer, etc. etc.
Steyers Bygning ved Siden af Winnesheit House.
Decorah - - Iowa.

For 10 Cents sendes portofrit et Hefte, indeholdende
„To ældgamle Sange fornyede“,
nemlig **Tolvtalvisen** og **Den gyldne ABC** 8 for 50 Cts., 20 for
\$1.00, 100 for \$3.50. Adresse: K. Thronsdjen, Dr. 14, Decorah, Iowa.

---

380 Oktavsider
med udvalgt Læsning for 60 Cents,
nemlig 12te Bind (1876 II.) af „For Hjemmet“, indeholdende Fortællingerne
„Bleedatteren“ og „De Blinde“, „Erindringer fra en Fjandsfærd“, „Laura
Bridgeman“, „Magdalena Schubert“, „Maria Schandorf“ og meget andet ud-
valgt Læsestof. Sendes portofrit for 60 Cents. Benyt denne Leilighed!
Adresse: K. Thronsdjen, Dr. 14, Decorah, Iowa.

Ny Möbelhandel.

J. JACKWITZ.
DECORAH, IOWA.

Alle Slags Møbler, saavel simple som fine og elegante, sælges til Ti-
dens billigste Priser. Reparationer udføres.
Ligklister gives paa Lager. Begravelser besørges.

13de og 14de Bind af „For Hjemmet“,
indeholdende blandt Andet den historiske Skildring Carl den Tolvte i Norge
samt den udmærkede Fortælling „Mod Himlen“, 24 Hefter (760 Sider for-
uden Titelblade og Registre) sendes portofrit for \$1.50.
Adresse K. Thronsdjen, Decorah, Iowa.

E. P. Johnson,
ATTORNEY AT LAW,
Adams Block. **DECORAH, IOWA.**

Kem Bind af „For Sjemmet“,

nemlig 13de, 14de, 15de, 16de og 18de

(Aargangene 1877 og 1878 samt sidste Bind af 1879),
hvilket tilsammen udgjør 60 Hefter eller 1876 Sider
med udvalgt og afværende Læsestof samt Titelblade
og Registre, sendes portofrit for \$4.00.

Adresse **N. Thronsdien,**
Dr. 14, Decorah, Iowa.

ST. OLAF'S SCHOOL,

En luthersk Højskole for Gutter og Piger,
Northfield, Minnesota.

Nye Terminer begynder i April, September og November. Betalingen er
\$30.00 for Skoleaaret (10 Maaned) og for en Termin i Forhold. Koft billig.

Nærmere Underretning faaes ved Henvendelse til Bestyreren

Th. N. Mohn, Northfield, Minn.

P. E. Haugen,

— Eier af —

Decorah Marble Works.

Water St. - - DECORAH, IOWA.

Jeg tillader mig herved at gjøre Landsmænd i Winnesheit og Allamakee
Countier i Iowa, samt i Fillmore, Houston, Freeborn, Goodhue og Olmstead
Countier i Minnesota, og forresten i hele den nordre Del af Iowa og sydlige
Minnesota, opmærksomme paa, at jeg nu er istand til at expedere alle Ordres
med kort Barsef. Jeg har sikret mig de bedste Arbeidere og kan udføre smukt og
billigt Arbeide. Da jeg ogsaa har norske Stenhuggere, har Landsmænd den
Fordel, at de kan faa sin Insription feilsfri, hvilket er aldeles umuligt, hvor
man blot har Arbeidere af andre Nationer.

Som reisende Agenter har jeg engageret Dr H. Harvey Miller og
F. H. Rosenheimer. P. E. Haugen.

Enhver, som ønsker Gravstene, og ikke træffer min Agent, kan derom tilskrive
mig, samt angive, hvor kostbar Sten han ønsker, og jeg skal da sende ham Teg-
ninger med vedfjet Pris, hvorefter han kan sende mig tilbage det Gremplar
han udvælger, tilligemed Ordre og Insription samt nærmeste Fragt-Office.

P. E. Haugen.